

Sivistysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2016

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2016—2019

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2016 (HE 30/2015 vp): Asia on saapunut sivistysvaliokuntaan mahdollisen lausunnon antamista varten valtiovarainvaliokunnalle. Määräaika: 5.11.2015.

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2016—2019 (VNS 1/2015 vp): Asia on saapunut sivistysvaliokuntaan lausunnon antamista varten valtiovarainvaliokunnalle. Määräaika: 23.10.2015.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- neuvotteleva virkamies Annika Klimenko, valtiovarainministeriö
- talouspäälikkö Tiina Heikkinen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- ylijohtaja Riitta Kaivosoja, opetus- ja kulttuuriministeriö
- johtaja Kirsi Kangaspunta, opetus- ja kulttuuriministeriö
- opetusneuvos Jorma Karhu, opetus- ja kulttuuriministeriö
- kulttuuriasianneuvos Leena Laaksonen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- opetusneuvos Armi Mikkola, opetus- ja kulttuuriministeriö
- ylijohtaja Eeva-Riitta Pirhonen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- ylijohtaja Esko Ranto, opetus- ja kulttuuriministeriö
- taloussuunnittelupäälikkö Pasi Rentola, opetus- ja kulttuuriministeriö
- johtaja Mika Tammilehto, opetus- ja kulttuuriministeriö
- johtaja Georg Henrik Wrede, opetus- ja kulttuuriministeriö
- työmarkkinaneuvos Teija Felt, työ- ja elinkeinoministeriö
- rehtori Jukka Kola, Helsingin yliopisto
- akateeminen rehtori Jaakko Puhakka, Itä-Suomen yliopisto
- vararehtori, professori Helena Rasku-Puttonen, Jyväskylän yliopisto
- toimitusjohtaja, rehtori Heikki Saastamoinen, Kymenlaakson ammattikorkeakoulu
- talousjohtaja Tero Tallinen, Mikkelin ammattikorkeakoulu

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2015 vp

- hallintojohtaja Matti Lahtinen, Opetushallitus
- erityisasiantuntija Eeva-Kaisa Linna, Opetushallitus
- opetusneuvos Leena Nissilä, Opetushallitus
- pääjohtaja Heikki Mannila, Suomen Akatemia
- erityisasiantuntija Hanna Susitaival, Taiteen edistämiskeskus
- johtaja Juha Parkkisenniemi, Kuopion kaupunki
- sivistystoimenjohtaja Åsa Snickars, Närpiön kaupunki
- kaupunginvaltuutettu, nuorisotakuutyöryhmän puheenjohtaja Erja Linnamurto, Savonlinnan kaupunki
- projektipäällikkö Susanna Salmela, Palvelu olen minä! -hanke, Vantaan kaupunki
- erityisasiantuntija Lieselotte Eskelinen, Suomen Kuntaliitto ry
- erityisasiantuntija Minna Lindberg, Suomen Kuntaliitto ry
- rehtori Johanna Järvinen, Turun kaupunki
- ammattikasvatusneuvos, johtaja, rehtori Timo Karkola, Amiedu
- johtaja Sami Kalaja, Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus
- toimitusjohtaja Irina Krohn, Suomen elokuvasäätiö
- erityisasiantuntija Olli Alanen, Vamos
- toiminnanjohtaja Riitta Rissanen, Ammattikorkeakoulujen Rehtorineuvosto Arene ry
- toiminnanjohtaja Christian Wentzel, Aseman Lapset ry
- pääsihteeri Juha Samola, Audiovisuaalisen kulttuurin edistämiskeskus AVEK
- toiminnanjohtaja Sari Väänänen, Avain-ryhmä
- toiminnanjohtaja Johanna Karppinen, Favex ry
- toimitusjohtaja Valtteri Niiranen, Kopiosto
- puheenjohtaja Anitta Pakanen, Lastentarhanopettajaliitto LTOL
- erityisasiantuntija Päivi Lyhykäinen, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry
- puheenjohtaja Kaarle Hämeri, Professoriliitto ry
- toiminnanjohtaja Ville Turkka, Suomen Icehearts ry
- puheenjohtaja Santeri Lohi, Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto - Nuva ry
- pääsihteeri Olli Joensuu, Suomen Nuorisoyhteistyö - Allianssi ry
- järjestöjohtaja Marita Salo, Suomen Punainen Risti
- toiminnanjohtaja, YTT Leena Wahlfors, Suomen yliopistot UNIFI ry
- puheenjohtaja Petri Koikkalainen, Tieteentekijöiden liitto
- toiminnanjohtaja Mari Ahonen-Walker, Valtakunnallinen työpajayhdistys ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- opetus- ja kulttuuriministeriö
- Kansallinen koulutuksen arviointikeskus
- Åbo Akademi
- Oulun kaupunki
- Suomen Kuntaliitto ry
- Musiikin edistämissäätiö
- Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry
- Suomen Kansanopistoyhdistys ry
- Suomen Lukiolaisten Liitto
- Suomen Opiskelija-Allianssi - OSKU ry
- Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2015 vp

- Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry
- Sveps, Svenska produktionsskolan
- Valo, Valtakunnallinen liikunta- ja urheiluorganisaatio ry
- Vapaa Sivistystyö ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Julkisen talouden suunnitelma vuosille 2016—2019

Sivistysvaliokunta toteaa, että maamme vakava taloudellinen tilanne ja erityisesti tarve tasapainottaa julkinen talous edellyttävät vuosille 2016—2019 laaditun julkisen talouden suunnitelman (VNS 1/2015 vp) mukaisia mittavia julkisen talouden säästöjä. Viime hallituskaudella opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalta leikattiin jo n. 10 % resursseista, ja välttämättömät säästötoimet tulevat tälläkin hallituskaudella valitettavasti kohdistumaan myös yhteiskunnan elinvoimaisuuden ja hyvinvoinnin kannalta keskeisiin tulevaisuusinvestointeihin, kuten koulutukseen.

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan määrärahataso alenee kehyskaudella vuoden 2016 n. 6,8 mrd. eurosta n. 6,6 mrd. euroon v. 2019. Hallinnonalalle kohdistuu n. 0,4 mrd. euron määrärahaileikkaukset vuoteen 2019 mennessä. Näistä perusopetuksen ryhmäkoon pienentämiseen ja muihin avustuksiin tehtävien vähennysten vaikutus on yhteensä 45 milj. euroa. Ammatillisen koulutuksen rahoitusta vähennetään yhteensä 118 milj. euroa.

Toisen asteen ammatillisen koulutuksen reformiin liittyen koulutustarjonta, rahoitus ja ohjaus on tarkoitus koota yhtenäiseksi kokonaisuudeksi opetus- ja kulttuuriministeriön alle. Tämän johdosta työvoimapolitiittisen koulutuksen hankintaan varattua rahoitusta siirretään yhteensä 90 milj. euroa työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalta opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle vuodesta 2018 alkaen.

Vapaan sivistystyön uudistettu rahoitusjärjestelmä otetaan käyttöön vuonna 2016 ja oppilaitosten ylläpitäjäjärkennettä kehitetään.

Korkeakoulujen toiminnan tehostamisen ja apteekkimaksukompensaation poistamisen kokonaisvaikutus on 105 milj. euroa. Suomen Akatemian tutkimusvaltuutta vähennetään 10 milj. eurolla. Opintotukijärjestelmän uudistuksen säästötavoitteena on 70 milj. euroa vuoteen 2019 mennessä ja pitkällä aikavälillä 150 milj. euroa. Uudistuksen on tarkoitus tulla voimaan syksyllä 2016.

Suunnitelma sisältää myös kustannustason muutoksen perusteella tehtävien indeksikorotusten jäädyttämisen vuosiksi 2016—2019 laskennallisen rahoitusjärjestelmän ja korkeakoulujen osalta. Opintorahan indeksisidonnaisuudesta luovutaan suunnitelman mukaan kokonaan.

Sivistysvaliokunta pitää suunniteltuja säästöjä erityisesti opetuksen, koulutuksen ja tutkimuksen sekä varhaiskasvatuksen saatavuuden ja saavutettavuuden sekä laadun ja vaikuttavuuden kannalta erittäin huolestuttavina. Jo edelliselläkin hallituskaudella toteutetut säästöt huomioon ottaen resurssien vähenemisen kumuloituva vaikutus on niin merkittävä, että säästöt väistämättä heikentävät sitä osaamispääomaa, jonka varassa pyrimme rakentamaan maailman osaavinta kansakun-

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2015 vp

taa. Jatkuvat menosäästöt ulottuvat varhaiskasvatuksesta aina korkeakoulutukseen asti. Toimiva koulutusjärjestelmä on kuitenkin prosessinomainen jatkumo, jossa uusi tieto ja osaaminen rakentuvat jo opitun varaan. Suomella ei ole miltään osin varaa tinkiä laadukkaasta ja tasa-arvoisesta koulutuksesta.

Sivistysvaliokunta korostaakin, että suunnitelman mukaisista menosäästöistä on selviydyttävä siten, että ne eivät estä koulutuksen ja opetuksen ydintoimintojen tuloksellista toteuttamista ja toimintojen edelleen kehittämistä. Lähtökohtana on oltava toiminnan ja talouden sopeuttaminen rakenteellisilla uudistuksilla ja lisäämällä koulutusjärjestelmän tuottavuutta, tehokkuutta ja vaikuttavuutta. Tasapuoliset ja laadukkaat koulutuspalvelut varhaiskasvatuksesta korkeakoulutukseen on edelleen turvattava kaikille suomalaisille myös vähentyvien resurssien tilanteessa.

Sivistysvaliokunta pitää erittäin tärkeänä, että osaamisen ja koulutuksen painopistealueelle osoitetaan vuosina 2016—2018 yhteensä 300 milj. euroa kärkihankkeisiin, joita ovat uusien oppimisympäristöjen kehittäminen ja digitaalisten materiaalien lisääminen peruskouluihin, toisen asteen ammatillisen koulutuksen reformi, nuorisotakuun uudistaminen yhteisötakuun suuntaan, korkeakoulujen ja elinkeinoelämän yhteistyön vahvistaminen innovaatioiden kaupallistamisen edistämiseksi, työelämään siirtymisen nopeuttaminen sekä taiteen ja kulttuurin saavutettavuuden parantaminen. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle osoitetaan tästä kokonaispanostuksesta 237 milj. euroa. Kärkihankkeisiin suunnattu rahoitus ei sinänsä riitä korvaamaan hallinnonalan vähentyviä resursseja, mutta kärkihankkeilla voidaan valiokunnan arvion mukaan merkittävällä tavalla suunnata niitä laajoja kehittämistoimia, joita tässä taloudellisessa tilanteessa hallinnonalalla tarvitaan. Hankkeilla rahoitetaan tulevaisuuden uutta opetusta ja oppimista.

Hallinnonalan kärkihankkeilla on keskeinen rooli myös hallitusohjelman muiden strategisten tavoitteiden ja niitä koskevien kärkihankkeiden toteuttamisessa. Hallinnonalan toiminnalla edistetään terveyttä ja hyvinvointia, työllisyyttä, kilpailukykyä ja kasvua, biotaloutta ja puhtaita teknologioita sekä toimintatapojen uudistamista koskevien tavoitteiden saavuttamista.

Valiokunta toteaa, että hallinnonalalla on useita vuosia tehty tuloksellista projekti- ja kehittämissuorituksia eri toimintojen ja järjestelmien toimivuuden parantamiseksi, toimintaa vaikeuttavien toimialarajojen poistamiseksi ja hyvien uusien käytäntöjen etsimiseksi ja kehittämiseksi. Viimeistään nyt on aika ottaa nämä eri projekteissa ja hankkeissa hyviksi todetut käytännöt laajamittaisesti ja keskitetysti hyötykäyttöön eikä niinkään enää käynnistää uusia lyhytkestoisia kehittämishankkeita. Valiokunta painottaa lisäksi hallitusohjelman mukaisesti kokeilukulttuurin edistämisen tavoitetta opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla.

Sivistysvaliokunta pitää lähtökohtaisesti ongelmallisina suunnitelmia ammatillisen opetuksen uudistamiseksi siten, että ensin vähennetään ammatilliseen koulutukseen suunnattavia resursseja ja vasta sitten käynnistetään varsinainen ammatillisen opetuksen laaja uudistus. Valiokunta pitää tärkeänä, että ammatillisen opetuksen suunniteltu ohjauksen ja rahoituksen uudistus voidaan mahdollisuuksien mukaan toteuttaa samanaikaisesti. Valiokunta kannattaa nuorten ja aikuisten ammatillisen koulutuksen raja-aitojen poistamista ja koulutustarjonnan, rahoituksen ja ohjauksen yhteen kokoamista.

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2015 vp

Sivistysvaliokunta korostaa, että korkeatasoinen perustutkimus ja opetus, soveltava tutkimus ja innovaatiotoiminta hyödyttävät kaikki toisiaan. Jos jokin näistä ei toimi, muutkin kokonaisuuden osat kärsivät. Valtion tutkimus- ja innovaatorahoitusta on vähennetty useana vuonna peräkkäin. Jo aiemmin todettujen hallinnonalan omien säästötoimenpiteiden lisäksi esimerkiksi Tekesin avustusvaltuudet vähenevät 130 miljoonaa euroa, ja tämän arvioidaan tarkoittavan noin 100 miljoonan euron vähennystä yliopistojen ja tutkimuslaitosten rahoituksessa. Erikoissairaanhoidollain mukaisen tutkimustoiminnan rahoitus vähenee 5 miljoonaa euroa. Eräisiin yliopistoihin kohdistuu vielä ns. apteekkimaksujen korvauksen poistuminen vuoden 2017 alusta lukien. Sivistysvaliokunta käsittelee tässä lausunnossa korkeakoulujen rahoitusta laajemmin liittyen hallituksen esitykseen valtion talousarvioksi vuodelle 2016. Valiokunta varoittaa kuitenkin jo tässä yhteydessä, että suunnitellut suunnitelmakauden säästötoimenpiteet eivät tule valiokunnan saaman selvityksen mukaan kohdistumaan eri yliopistoihin ja ammattikorkeakouluihin tasapuolisesti. Esimerkiksi Helsingin yliopistoon kohdistuva apteekkimaksukorvauksen poisto runsaat 30 milj. euroa vuoden 2017 alusta yhdistettynä muihin yliopistoon kohdistuviin säästötoimiin muodostaa niin merkittävän määräraahaleikkauksen, että sillä on väistämättä opetusta ja tutkimusta sekä tutkijoiden työllisyyttä heikentäviä vaikutuksia.

Sivistysvaliokunta käsittelee syksyn 2015 aikana useita hallituksen esityksiä, joilla on yhteys sekä vuodeksi 2016 ehdotetun valtion talousarvioesityksen että hallituskaudelle ajoittuvan valtiontalouden suunnitelman toteutumiseksi. Näitä esityksiä koskevissa mietinnöissään valiokunta ottaa tarkemmin kantaa muun muassa ehdotuksiin eräiden indeksien jäädyttämiseen, yliopistojen ns. apteekkimaksujen korvaamista koskevien säännösten kumoamiseen ja opintorahan indeksidonnaisuuden poistamiseen sekä subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden ja lasten ja kasvattajien määrällisen suhteen muuttamiseen.

Valtion talousarvioesitys vuodelle 2016

Yleistä

Opetus- ja kulttuuriministeriön pääluokan loppusummaksi vuonna 2016 esitetään 6 770 milj. euroa, mikä on 2,4 milj. euroa vähemmän kuin kuluvana vuonna. Keskeisimmät muutokset liittyvät sopeuttamistoimenpiteistä johtuviin määrärahojen vähentymisiin, joista merkittävimpiä vuonna 2016 ovat korkeakoulujen perusrahoitukseen, yleissivistävän koulutuksen avustuksiin sekä ammatilliseen koulutukseen kohdistuvat määrärahatason alennukset. Keskeisimmät määrärahojen lisäykset ovat kirkon yhteisöveron jako-osuutta vastaavan määrärahan siirtyminen valtion talousarviosta rahoitettavaksi, minkä vaikutus on 114 milj. euroa, sekä Suomen Akatemian tutkimusmäärärahojen budjettitekkinen muutos, jonka vaikutus on 90 milj. euroa. Lisäksi kustannustason muutoksen perusteella tehtävistä indeksikorotuksista luovutaan laskennallisen rahoitusjärjestelmän ja valtionosuuksien sekä korkeakoulujen osalta vuosiksi 2016—2019 ja opintotuen osalta pysyvästi.

Sivistysvaliokunta tarkastelee seuraavassa valtion talousarvioesitystä vuodeksi 2016 vain eräiden keskeisimpien asioiden osalta.

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2015 vp

Nuorisotakuu, etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta

Vuosina 2013—2015 nuorisotakuuseen varattiin vuosittain n. 60 milj. euroa. Tästä 28 milj. euroa oli työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan määrärahoja ja 32 milj. euroa opetus- ja kulttuuriministeriön määrärahoja. Tämän jaottelun mukaisesti laskettuna on vuodelle 2016 varattu enää n. 27,9 milj. euroa.

Opetus- ja kulttuuriministeriön antaman selvityksen mukaan vuonna 2016 käytettävissä oleva määräraha nuorisotakuun toteuttamiseen laajasti käsitettynä ministeriön hallinnonalalla on mitta-luokaltaan noin 120 milj. euroa. Tällöin huomioidaan ammatillisen peruskoulutuksen kohdalla kuntien rahoitusosuus, joka on noin 23 milj. euroa, ja lisäksi muut myöhemmin päätetyt panos-tukset oppisopimuskoulutuksen ja työpaikalla tapahtuvien oppimismuotojen yhdistelmiin sekä nuorten aikuisten osaamisohjelman rahoitus, jotka luetaan nuorisotakuun toimenpiteisiin.

Määrärahat jakautuvat saadun selvityksen mukaan seuraavasti:

- Ammatillinen peruskoulutus 40 milj. euroa
- Oppisopimuksen toimenpiteet ja eri koulutusmuotojen yhdistelmät 18,8 milj. euroa
- Nuorten aikuisten osaamisohjelma 37,3 milj. euroa
- Etsivä nuorisotyö mukaan lukien kärkihankerahoitus ja veikkausvoittovarot 11 milj. euroa
- Nuorten työpajatoiminta 11,5 milj. euroa
- Vapaa sivistystyö 2 milj. euroa.

Työ- ja elinkeinoministeriön sektorille ei enää vuonna 2016 sisälly edellisen hallituksen päättä-miä nuorisotakuumäärärahoja, kun momentille, jolta on rahoitettu työ- ja elinkeinoministeriön pääluokan toimialalta nuorisotakuun toimenpiteitä, kohdennetaan 50 milj. euron säästöt vuonna 2016.

Sivistysvaliokunta on huolissaan nuorisotakuun määrärahojen merkittävistä vähennyksistä erityi-sesti työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalla. Nuorisotakuu on tuonut merkittäviä panostuk-sia varsinkin nuorten elämässä tärkeiden nivelvaiheiden sujuvoittamiseen ja etsivän nuorisotyön laajentamiseen maan kattavaksi. Nuorisotakuun toimeenpanon aikana peruskoulusta eteenpäin siirtyneiden nuorten määrä on kasvanut ja etsivä nuorisotyö on tavoittanut yhä useampia työn ja koulutuksen ulkopuolella olleita nuoria. Nuorten aikuisten ohjelma on tavoittanut nuoria, ainoas-taan peruskoulupohjan omaavia aikuisia hyvin (n. 4 000). Nuorten sujuvampi siirtyminen perus-asteelta eteenpäin on myös osaltaan näkynyt nuorten työttömyystilastoissa.

Sivistysvaliokunta esittää valtiovarainvaliokunnalle, että se tarkastelisi vielä nuorisota-kuun rahoitusta työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan osalta, erityisesti nuorten palk-katuen (Sanssi-kortin), yrittäjyyspajatoiminnan ja nuorten yksilöllisen valmennuksen, osaamisen arvioinnin ja työnetsinnän osalta.

Nuorten työpajatoimintaa rahoitetaan veikkausvoittovaroista ja yleisistä budjettivaroista. Mo-mentilta 29.91.50 (Veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarot nuorisotyön edistämiseen) koh-dennetaan tähän toimintaan 6 milj. euroa ja momentilta 29.91.51 (Nuorten työpajatoiminta ja et-sivä nuorisotyö) 15,5 milj. euroa, sisältäen kärkihankerahoituksen. Kokonaisvähennys jälkim-mäiseltä momentilta on 5,5 milj. euroa.

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2015 vp

Hallitusohjelman nuorisotakuusta yhteisötakuun suuntaan -kärkihankkeen mukaisiin toimenpiteisiin osoitetaan lisämäärärahoja kohdistetusti etsivän nuorisotyön luottohenkilömalliin ja Ohjaamo-hankkeen kehittämiseen 2 milj. euroa, yleissivistävän koulutuksen erityistoimenpiteisiin 0,4 milj. euroa ja nuorten sosiaali- ja terveystalvelujen kehittämiseen (mielenterveys ja kuntoutus, sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala) 1,5 milj. euroa.

Kärkihankerahoituksen suuntaaminen edellä todetulla tavalla nuorisotyöhön ja nuorten sosiaali- ja terveystalvelujen vahvistamiseen on erittäin kannatettavaa. Rahoitusta kohdistetaan muun muassa toimiin, joilla syvennetään nuorten talveluja tarjoavien tahojen välistä yhteistyötä ja kootaan hyväksi havaittuja toimintamalleja valtakunnallisesti hyödynnettäviksi. Korvamerkitty rahoitus ei kuitenkaan saadun selvityksen mukaan korvaa edellä esitettyjä säästötoimenpiteitä.

Valiokunnan saaman asiantuntijaselvityksen mukaan etsivä nuorisotyö on tavoittanut vuosittain yli 20 000 syrjäytymisvaarassa ollutta nuorta, joista yli 15 000 on tarvinnut pidempää ohjausta. Valiokunta korostaa, että pitkällä aikavälillä syrjäytymisen vaikutukset ovat erittäin negatiiviset. Tutkimusten mukaan nuorten työelämästä syrjäytymisestä aiheutuu nykyisin jo pelkästään kasvaneiden sosiaaliturvamenojen ja vähentyneiden verotulojen vuoksi joka vuosi vähintään 600 miljoonan euron kustannukset, minkä lisäksi kroonisesti syrjäytyneellä terveydenhuollon menot voivat olla jopa kahdeksankertaiset verrattuna nuoreen, joka ei ole syrjäytymisvaarassa.

Sivistysvaliokunta pitää etsivään nuorisotyöhön ja työpajatoimintaan kohdistuvia leikkauksia kestäättöminä, kun kyse on tutkitusti hyvin toimivasta järjestelmästä, jossa toiminta kohdistuu nimenomaan kaikkein heikoimmassa asemassa oleviin nuoriin. Valiokunta korostaa, että koulutusjärjestelmään kohdistuvat muut säästötoimet yhdessä oppilas- ja opiskelijahuollon talvelujen yleisen riittämättömyyden kanssa uhkaavat jo sinänsä lisätä syrjäytymisvaarassa olevien nuorten määrää, eli heikoimmassa asemassa olevien nuorten kohdalla säästötoimenpiteiden vaikutukset kumuloituvat. Vaarana on myös, että rahoituksen vähentäminen käytännössä joudutaan kohdistamaan pääosin ennalta ehkäisevään toimintaan, jota ei voi pitää kokonaisuuden kannalta mitenkään perusteltuna. Ennalta ehkäisyyn sijoitetut varat maksavat todennetusti itsensä moninkertaisesti takaisin.

Sivistysvaliokunnan kuulemisessa on erityisesti korostunut nuorten ongelmien monimuotoisuus ja pitkäkestoisen avun tarve, jota pahentaa yleisten sosiaalitalvelujen pirstaleisuus ja nuoren kokonaistilanteen arvioinnin puute. Kentällä toimivien etsivän työn tekijöiden keskeinen haaste on saavuttaa syrjäytyneen nuoren luottamus, jonka jälkeen vasta päästään työstämään syrjäytymiseen johtaneita ongelmia ja etsimään nuorelle tulevaisuuden polkua. Esitetyt säästöt uhkaavat katkaista näitä asiakassuhteita ja siten entisestään lisätä nuoren tuntemaa epäluottamusta yhteiskunnan eri toimijoita kohtaan ja syventää syrjäytymistä.

Saamansa selvityksen perusteella sivistysvaliokunta pitää tärkeänä, että työpajatoiminnalle ja etsivälle nuorisotyölle turvataan riittävä rahoitus toiminnan laajentamiseen koko maahan. Etsivän nuorisotyön parissa työskentelee ruohonjuuritason järjestötoimijoita, joiden tekemä työ on jatkossakin turvattava. Erilaisesta hankerahoituksesta olisi kuitenkin päästävä pysyvän rahoituksen suuntaan niin, että parhaat toimintamallit laajennetaan ja vähemmän vaikuttavista hankkeista luovutaan. Lisäksi on lisättävä poikkihallinnollista yhteistyötä, jotta jatkossa tavoitetaan tukea tarvitsevat lapset ja nuoret vielä varhaisemmassa vaiheessa.

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2015 vp

Sivistysvaliokunta esittää valtiovarainvaliokunnalle, että momentille 29.91.51 (Nuorten työpajatoiminta ja etsivä nuorisotyö) lisätään 10 000 000 euroa.

Yliopistojen ja korkeakoulujen rahoitus

Vuoden 2016 talousarvioesityksessä valtionrahoitus yliopistojen toimintaan on 1 824 miljoonaa euroa ja ammattikorkeakoulujen toimintaan 858 miljoonaa euroa. Vähennys edellisen vuoden määrärahasoon on yliopistoissa 80,6 miljoonaa euroa ja ammattikorkeakouluissa 4 miljoonaa euroa. Määrärahamuutoksiin sisältyy aiemmin mainittujen menosäästöjen lisäksi teknisiä muutoksia (kompensoitavien arvonlisäverojen tarkentuminen, omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa, aiemman indeksikorotuksen tarkennus), kertaluonteisten lisämäärärahojen poistuminen sekä yliopistojen kohdalla profiloitumisen vahvistamiseen liittyvä määrärahan siirto Suomen Akatemialle.

Osana hallituksen pysyviä menosäästöjä yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen valtion rahoitukseen kohdennetaan yhteensä 75 miljoonan euron vähennys mm. korkeakouluverkon rationalisoinnin perusteella vuonna 2016. Säästöstä kohdentuu 50 miljoonaa euroa yliopistoille ja 25 miljoonaa euroa ammattikorkeakouluille.

Yliopisto- ja ammattikorkeakouluihindeksien muutoksen ennustetaan olevan 1,2 prosenttia vuonna 2016, mikä tarkoittaisi ilman jäädytystä yliopistoille 20,7 miljoonaa euroa ja ammattikorkeakouluille 9,7 miljoonaa euroa. Tämä ei näy menosäästönä edelliseen talousarvioon verrattaessa.

Yliopistoihin ja ammattikorkeakouluihin suoraan kohdistuvat hallitusohjelman mukaiset menosäästöt ja indeksikorotusten jäädyttämisen arvioitu vaikutus vuonna 2016 on yliopistoilla 70,8 milj. euroa ja ammattikorkeakouluilla 34,7 milj. euroa. Suhteutettuna korkeakouluille talousarviossa myönnettyyn kokonaisrahoitukseen tämä merkitsee yliopistojen ja korkeakoulujen osalta noin 4 %:a vuoden 2016 kokonaisrahoituksesta.

Sivistysvaliokunta toteaa, että aiempien päätösten perusteella vuosien 2015—2019 aikana yliopistojen valtion rahoituksesta siirretään asteittain yhteensä 50 miljoonaa euroa Suomen Akatemian kautta yliopistoille tutkimuksen profiloitumisen vahvistamiseen. Yliopistojen toimintaedellytyksiin heijastuvat myös menosäästöt, joita tehdään erityisesti Suomen Akatemian avustusvaltuuksiin ja Tekesin myöntämiin t&k-avustuksiin vuodesta 2016 lukien.

Valiokunta korostaa, että menosäästöjen rinnalla hallitus on päättänyt myös kertaluonteisista määrärahalisäyksistä. Hallinnonalalle osoitetaan yhteensä 237 milj. euroa vuosina 2016—2018 osaamisen ja koulutuksen kärkihankkeisiin, joista korkeakouluja koskettavat uusien oppimisympäristöjen kehittäminen ja digitaalisten materiaalien lisääminen peruskouluihin, korkeakoulujen ja elinkeinoelämän yhteistyön vahvistaminen innovaatioiden kaupallistamisen edistämiseksi ja työelämään siirtymisen nopeuttaminen.

Hallituksen päättämiin kertaluonteisiin kasvupanostuksiin sisältyy varautuminen yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen pääomittamiseen yhteensä 70 miljoonalla eurolla vuonna 2018. Lisäksi käynnistetään opettajankoulutuksen kehittämisohjelma, johon varattavista varoista osa kohdentuu korkeakouluille. Suomen Akatemian myöntövaltuudessa tutkimushankkeiden rahoittami-

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2015 vp

seen on innovaatioiden kaupallistamisen edistämiseksi 30 miljoonaa euroa kertaluonteisena lisäyksenä. Valiokunta pitää näitä määrärahalisäyksiä perusteltuina ja kannatettavina.

Valiokunta huomauttaa lisäksi, että meneillään olevaa yliopistojen varainhankintakampanjaa tukee päätös säätää yksityishenkilöiden korkeakouluille tekemät 850—500 000 euron lahjoitukset vähennyskelpoisiksi. Sivistysvaliokunta pitää valitettavana, että valtiontalouden välttämättömien menosäästöjen vuoksi yliopisto- ja ammattikorkeakouluindeksit ehdotetaan jäädytettäväksi vuosina 2016—2019. Toimenpide vaikuttaa hankaloittavasti erityisesti korkeakoulujen toiminnan pitkäjänteisyyteen.

Sivistysvaliokunta esittää valtiovarainvaliokunnalle, että vaalikauden aikana vielä arvioidaan kunkin vuoden talousarvion laadinnan yhteydessä mahdollisuutta ottaa indeksit uudelleen käyttöön.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan korkeakoulujen taloudellinen tilanne on vuoden 2014 tilinpäätöstietojen perusteella kokonaisuutena katsottuna vielä hyvä. Yhteiskunnalliset muutokset ja kiristynyt kilpailu kansainvälisillä koulutus- ja tutkimusmarkkinoilla edellyttävät kuitenkin selvää vaikuttavuuden parantamista käytettävissä olevin resurssein.

Sivistysvaliokunta pitää erittäin tärkeänä, että talousarvioehdotuksessa korkeakouluille asetetaan tavoitteeksi edistää profiloitumista tukevaa työnjakoa ja tiivistää keskinäistä yhteistyötä ja myös yhteistyötä tutkimuslaitosten kanssa. Tavoitteena on osaamisen kokoaminen kilpailukykyisiksi keskittymiksi sekä tieteen ja tutkimuksen resurssien entistä tehokkaampi ja vaikuttavampi käyttö. Valiokunta korostaa yhteistyömahdollisuuksien ja korkeakoulujen rakenteiden ja koulutusohjelmien uudelleentarkastelun merkitystä määrärahojen vähetessä. Suomen Akatemialle varattu 50 milj. euron määräraha yliopistojen profiloitumisen vahvistamiseen palaa yliopistoille kilpailun haun kautta. Se on merkittävä panostus ja suunnannäyttäjä yliopistokentän järjeistämässä. Valiokunta kehottaa edelleen harkitsemaan selkeitä taloudellisia kannustimia profiloitumisen ja rakenteellisen kehittämisen edistämiseksi koko korkeakoulukentällä. Kuitenkin siten, että laajaa osaajajoukkoa vaativaa koulutusta tarjotaan eri kokoisilla paikkakunnilla ympäri Suomen.

Sivistysvaliokunta kannattaa korkeakoulujen rahoituspohjan laajentamisyrittämiä. Muun muassa korkeakoulujen pääomituksen mahdollistama lisätuotto, suunniteltu lahjoitusten verovähennysoikeus ja koulutusviennin edellytysten parantaminen voivat tuoda osittaista helpotusta kiireään rahoitustilanteeseen. Valiokunta korostaa erityisesti eurooppalaisten tieteen ja tutkimuksen rahoitusinstrumenttien entistä tehokkaampaa hyödyntämistä korkeakoulujen omilla painopistealueilla.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan vain 18 % tutkimus- ja kehittämistoimintaan osallistuvasta henkilöstöstä on tohtorintutkinnon suorittaneita. Luku on pieni kansainvälisesti verrattuna. Sivistysvaliokunta pitää tärkeänä, että tutkijankoulutuksen saaneiden työllistymiseen kiinnitetään erityistä huomiota.

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2015 vp

Opettajien täydennyskoulutus

Hallitus käynnistää opettajankoulutuksen kehittämisohjelman, jonka tavoitteena on opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen uudistaminen vastaamaan uuden oppimisen tarpeita. Hankkeeseen sijoitetaan vuosina 2016—2018 yhteensä 50 miljoonaa euroa. Osana varhaiskasvatuksen kehittämisohjelmaa lisätään myös kertaluonteisesti yliopistokoulutettujen lastentarhanopettajien koulutusmääriä 120:llä vuonna 2016. Sivistysvaliokunta pitää talousarvioehdotukseen Opetushallitukselle kohdistettua opetustoimen henkilöstökoulutuksen kehittämistä koskevaa tavoitetta erittäin ajankohtaisena ja tärkeänä. Tavoitteen mukaan opetustoimen henkilöstökoulutusta kehitetään tukemaan eri koulutusmuotojen ja koko opetustoimen kansallisia kehittämisohjelmia siten, että yhteyttä opettajien peruskoulutukseen tiivistetään.

Valiokunta korostaa, että täydennyskoulutus tulee nähdä osana opettajien jatkuvaa ammattitaidon ylläpitoa siten, että perus- ja täydennyskoulutus, työhöntulovaiheen tuki ja jatkuva ammatillisen osaamisen kehittäminen muodostavat jatkumon osana opettajan työnkuvaa. Opettajien täydennyskoulutuksen tulee olla suunnitelmallista, ja opettajilla tulee olla todellinen mahdollisuus hakeutua koulutukseen. Koulutusta tulee järjestää paikallisesti myös työpaikoilla. Vastuu opetuksen toteutumisesta on selkeästi opetuksen järjestäjillä ja oppilaitoksen johdolla. Asiantuntijakuulemisissa on korostunut nimenomaan koulun rehtorin antaman kannustavan tuen merkitys opettajien täydennyskoulutuksen toteutumiselle.

Saadussa asiantuntijaselvityksessä on myös esitetty, että työnantajan velvollisuudesta huolehtia opetushenkilöstön osaamisen ajantasaisuudesta ja kehittämisestä tulisi säätää lailla. Sivistysvaliokunta kannattaa opettajien täydennyskoulutuksen toteutumisen seurantaa ja ongelmakohtien selvittämistä sekä täydennyskoulutuksen merkityksen korostamista ensisijassa informaatio-ohjauksella.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa opettajien täydennyskoulutuksen kohteiksi esitettyjä teemoja ovat esimerkiksi täydennyskoulutuksen saavutettavuus, tieto- ja viestintätekniiikan opetuksen käytön monipuolistaminen, arviointikäytäntöjen kehittäminen, opetussuunnitelmien kehittäminen, oppimiskäsitys ja opetusmenetelmät, digitalisaatio, kirjoittamisen pedagogiikka, esiopettajien pedagoginen tietoisuus, sukupuolten tasa-arvokasvatus, demokratia- ja ihmisoikeuskasvatus, kodin ja koulun välinen yhteistyö ja erityistä tukea tarvitsevien lasten kohtaaminen. Monikulttuurisuuskysymykset, kuten viestintä, kaksi- ja monikielisyyskysymykset, kielelliseen ja kulttuurilliseen monimuotoisuuteen liittyvä osaaminen, oman äidinkielen opetus ja maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten tukeminen ovat nousseet esille. Edellä todetut täydennyskoulutustarpeet perustelevat valiokunnan arvion mukaan erittäin hyvin tarvetta opettajankoulutuksen kehittämisohjelmalle. Valiokunta pitää tärkeänä, että täydennyskoulutuksessa huomioidaan myös liikunnallinen pedagogiikka, jotta Liikkuva koulu -hankkeesta tulee pysyvä toimintatapa ja tunti päivässä liikuntaa toteutuu myös kärkihankerahoituksen päättymisen jälkeen.

Valiokunta pitää tärkeänä, että täydennyskoulutuksella tuetaan oppilaitosten digitalisaatiota koskevaa kärkihanketta. Osaava-ohjelmassa on tälle alueelle kehitetty innovatiivisia uusia koulutusratkaisuja, jotka valiokunnan saaman selvityksen mukaan aidosti osallistavat ja sitouttavat opettajia kehittämään omaa työtään elinikäisen oppimisen suunnassa. Osaava-täydennyskoulutusohjelma jatkuu vuonna 2016, ja tavoitteena on, että vuonna 2016 ohjelman mukaiseen koulutukseen

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2015 vp

osallistuu 70 000 opetustoimen henkilöstöön kuuluvaa. Ohjelman kustannuksiin arvioidaan käytettävän momentilta 29.30.20. (Opetustoimen henkilöstökoulutus ja eräät muut menot) vuonna 2016 n. 5,7 milj. euroa.

Yksi täydennyskoulutuksen keskeinen teema tulisi valiokunnan arvion mukaan olla hyvinvointi ja erityisesti fyysinen hyvinvointi. Hyvinvointiteemaan kohdentuva opettajien täydennyskoulutus niveltyy perusopetuksen opetussuunnitelman tarkoitukseen, oppilaiden kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseen sekä lukion opetussuunnitelman tavoitteeseen myönteisestä kasvusta aikuisuuteen. Talousarvioesityksen momentille 29.90.30 (Avustus Liikkuva koulu -ohjelmaan) myönnetään 7 milj. euroa Tunti liikuntaa päivässä -hankkeen toteuttamisesta aiheutuvien menojen ja avustusten maksamiseen. Tavoitteena on laajentaa ohjelma valtakunnalliseksi koskemaan kaikkia perusopetusikäisiä lapsia ja nuoria. Valiokunta pitää hanketta erittäin kannatettavana. Opettajankoulutuksen uudistamisen kärkihankkeessa tulisi huomioida myös liikunnallinen pedagogiikka.

Valiokunta korostaa myös monikulttuurisuuskysymyksiin liittyviä haasteita opetuksessa ja näistä johtuvia opettajien koulutustarpeita. Kasvanut pakolaismäärä Suomessa lisää edellä mainittuja haasteita. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan tarve kehittää opettajien monikulttuurisuusosaamista on ilmeinen. Valmistavan ja valmentavan opetuksen ja koulutuksen tarve kasvaa päivittäin. Jokainen opettaja on myös kielen opettaja riippumatta siitä, mitä ainetta tai aihetta hän opettaa. Opettajien osaamista suomi tai ruotsi toisena kielenä -opetukseen tulee kehittää.

Erityisluokkien lakkauttaminen ja erityisen tuen oppilaiden integroiminen isoihin ryhmiin on saadun selvityksen mukaan tuonut esiin suuren tarpeen opettajien täydennyskoulutukselle. Erityisen tuen oppilaiden määrä on pysynyt lähes samana, mutta tehostetun tuen oppilaiden määrä on kasvanut merkittävästi. Valiokunta pitää välttämättömänä, että erityisen tuen oppilaat saavat riittävästi tukea ja yksilöllistä opetusta. Luokassa, jossa on erityisen tuen oppilaita, tulee huolehtia, että opettajan aika riittää kaikille oppilaille. Erilaisten oppilaiden kohtaaminen on jatkuva haaste opettajille.

Valiokunta korostaa, että myös ammatillisen koulutuksen reformin myötä opettajien työ tulee muuttumaan. Opettajien kohtaamat opiskelijaryhmät tulevat olemaan heterogeenisempia, ja opettajat tulevat tarvitsemaan laajempaa pedagogista osaamista ja kulttuurista tuntemusta. Opetuksen siirtyessä enemmän työpaikoille, opettajat tarvitsevat myös enemmän työelämäosaamista. Digitaalisuus on myös osa ammatillista koulutusta.

Maahanmuuttajien kotoutumiskoulutus. Valtion talousarvioesityksessä työ- ja elinkeinoministeriön momentille 32.30.51 (Julkiset työvoima- ja yrityspalvelut) on varattu kotoutumiskoulutukseen 60 480 000 euroa. Tässä on lisäystä vuoden 2015 talousarvioon verrattuna 8 milj. euroa. Määrärahan käyttämisestä päättävät paikalliset TE-toimistot kilpailuttamisen perusteella. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan talousarvioesitystä laadittaessa ei ole ennakoitu turvapaikanhakijoiden määrän lisääntymisestä seuraavaa kotoutumiskoulutuksen tarpeen voimakasta kasvua jo vuonna 2016.

Hallituksen maahanmuuttopoliittisissa toimenpiteissä (11.9.2015) todetaan, että on varmistettava, että kaikki myönteisen oleskeluluvan saaneet turvapaikanhakijat osallistuvat kotouttamistoi-

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2015 vp

miin. Kotoutumiskoulutus on ensimmäinen askel maahanmuuttajille yhteiskuntaan sopeutumiseksi ja riittävän suomen tai ruotsin kielen taidon oppimiseksi, ja sen tavoitteena on edistää maahanmuuttajan työllistymistä ja pääsyä jatkokoulutukseen. Mitä nopeammin kotoutumisessa ja maahanmuuttajien työllistämisessä onnistutaan, sitä enemmän voidaan myös säästää kustannuksia ja lisätä verotuloja. Valiokunnan saamassa selvityksessä korostetaan, että jos kotoutumiskoulutuksen rahoitus toteutuu talousarviossa esitetyn mukaisena, jouduttaneen aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen laajuutta ja rakennetta muuttamaan. Tämä voi tarkoittaa sitä, että kotoutumiskoulutuksen tavoitetasoa on laskettava ja sen suorittamistapoja joustavoitettava. Koulutuksen laatu voi heiketä, kun opetusryhmät kasvavat ja lähiopetuksen määrä vähenee. Sivistysvaliokunta pitää välttämättömänä, että lisääntyneen turvapaikanhakijoiden määrän myötä kiinnitetään entistä enemmän huomiota maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen laatuun ja määrään. Aikuisille suunnatun kotoutumiskoulutuksen osajia ovat erityisesti aikuislukiot, aikuiskoulutuskeskukset, kansalaisopistot ja kansanopistot, joissa kotoutumiskoulutusta on kehitetty vuosikymmenien ajan. Sivistysvaliokunta korostaa, että riittävä suomen tai ruotsin kielen koulutus on kaikkien maahanmuuttajien oikeus ja kotoutumisen perusta.

Vapaan sivistystyön oppilaitokset, erityisesti kansanopistot ovat jo pitkään vastanneet kotoutumiskoulutuksen määrärahojen riittämättömyyteen koulutustarpeeseen nähden käyttämällä tarkoitukseen vapaan sivistystyön valtionosuusrahoitusta. Kansanopistojen tuottamista vapaan sivistystyön opiskelijaviikoista (rahoitus momentilla 29.30.30) on nyt noin 15 % maahanmuuttajakoulutusta. Valtaosa (arviolta 85—90 %) koulutuksesta on omaehtoista ja päätoimista kotoutumiskoulutusta (vapaan sivistystyön valtionosuutta tähän käytetään noin 6,5 milj. euroa/v.). Kotoutumiskoulutuksen opiskelijoilta ei voida periä vapaan sivistystyön lain tarkoittamia opiskelijamaksuja. Opintomaksujen osuutta voidaan jonkin verran korvata opintotietojärjestelmän avulla, mutta opintotietojärjestelmät eivät ole eikä niiden tule olla valtionosuusjärjestelmää korvaavaa rahoitusta.

Toisen asteen ammatillisen koulutuksen reformiin liittyen koulutustarjonta, rahoitus ja ohjaus on tarkoitus koota yhtenäiseksi kokonaisuudeksi opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuuteen. Valiokunta pitää tärkeänä, että kotoutumiskoulutus liitetään osaksi reformia kotoutumiskoulutuksen laadun, tuottavuuden ja työelämävastaavuuden kehittämiseksi. Kotoutumiskoulutuksen tulisi olla kiinteä osa ammatillista valmentavaa koulutusta, jotta reitti työelämään koulutuksen kautta nopeutuisi. Osana valmentavaa koulutusta maahanmuuttajalla olisi samalla mahdollisuus tutustua ammatillisen oppilaitoksen koulutustarjontaan ja suunnitella koulutuspolkuaan eteenpäin. Henkilö voisi suorittaa kotoutumiskoulutuksen ohella samanaikaisesti kursseja ammatillisessa koulutuksessa. Näin työelämään siirtyminen olisi nopeampaa ja joustavampaa.

Sivistysvaliokunta pitää välttämättömänä, että kotoutumiskoulutukseen varattua määrärahaa momentilla 32.30.51 (Julkiset työvoima- ja yrityspalvelut) tarkistetaan vastaamaan turvapaikanhakijoiden määrää. Kotoutumiskoulutuksen määräraha tulisi jatkossa siirtää opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnon alle hallitusneuvotteluissa sovitulla tavalla.

Opetus- ja kulttuuriministeriön pääluokassa maahanmuuttajien koulutukseen on varattu määrärahoja seuraavilla momenteilla:

- 29.10.30 Valtionosuus ja -avustus yleissivistävän koulutuksen käyttökustannuksiin. Perusopetukseen valmistava koulutus (50 588 000 euroa). Perusopetuksen suomi/ruotsi toisena

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2015 vp

kielenä opetus ja tukiopetus ja oman äidinkielen opetus (11 975 000 euroa). Lukiokoulutukseen valmistava opetus (2 500 000 euroa)

— 29.20.30 Valtionosuus ja -avustus ammatillisen koulutuksen käyttökustannuksiin. Ammatilliseen peruskoulutukseen valmistava opetus (arvio n. 16 000 000 euroa)

— 29.30.20 Opetustoimen henkilöstökoulutus ja eräät muut menot. Maahanmuuttajataustaisen opetus- tai opetuksen tukihenkilöstön koulutus (1 500 000 euroa). Suomessa asuvien ulkomaalaisten opetus (100 000 euroa)

— 29.30.21 Aikuiskoulutuksen kehittäminen. Maahanmuuttajien koulutuksen kehittäminen (190 000 euroa)

— 29.30.30 Valtionosuus vapaan sivistystyön oppilaitosten käyttökustannuksiin. Opintotukielävustus maahanmuuttajanuorten opiskelu- ja kielitaitoa kehittävään koulutukseen kansan- ja kansalaisopistoissa (2 000 000 euroa)

— 29.40.55 Valtionrahoitus ammattikorkeakoulujen toimintaan. Maahanmuuttajien valmistava koulutus (arvio n. 310 000 euroa)

— 29.80.52 Veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarat taiteen edistämiseen.

Turvapaikkapäätöksen jälkeen kunnilla on suuri vastuu kotoutumisen onnistumisesta, ja maahanmuuttajien määrän voimakas kasvu tulee lisäämään kuntien kustannuksia merkittävästi. Lasten ja nuorten osalta paine kohdistuu ennen kaikkea varhaiskasvatus- sekä esi- ja perusopetuksen palveluihin. Alkuvaiheessa muun muassa turvapaikanhakijoiden valmistavan koulutuksen järjestäminen asettaa kunnille huomattavia haasteita.

Sivistysvaliokunnan arvion mukaan talousarvioehdotuksessa vuodeksi 2016 ei ole varattu riittävästi määrärahoja esimerkiksi turvapaikanhakijoiden perusopetukseen valmistavaan opetukseen. Suomeen on tulossa ehkä 2 500—5 000 esi- ja peruskouluikäistä lasta, ja tämänsuuntaisten arvioiden perusteella määrärahat ovat selkeästi liian pienet. Asiantuntijakuulemisessa on myös esitetty, että valmistavan koulutuksen pituutta tulisi voida säädellä nykyistä enemmän ja sen tulisi voida tarvittaessa kestää jopa 2 vuotta. Tämän suuntaisella muutoksella olisi kuitenkin myös valtion kustannuksia lisäävä vaikutus.

Sivistysvaliokunta painottaa hallinnonalan nuoriso-, kulttuuri- ja urheilupalvelujen merkitystä onnistuneelle kotoutumiselle. Maahanmuuttajien aktivoiminen osallistumaan esimerkiksi urheilujärjestöjen toimintaan auttaa luomaan toimivat ja luottamukselliset suhteet kantaväestöön. Urheilutoiminta voi näin osaltaan edistää terveiden elämäntapojen lisäksi myös kielen oppimista ja suomalaiseen yhteiskuntaan tutustumista.

Sivistysvaliokunta pitää välttämättömänä, että opetus- ja kulttuuriministeriön pääluokan määrärahoja maahanmuuttajien koulutukseen tarkistetaan vastaamaan turvapaikanhakijoiden määrää.

AV-kannustinjärjestelmä. Sivistysvaliokunta on tarkastellut myös valtion mahdollisuuksia parantaa audiovisuaalisen alan kasvua ja kehittymistä Suomessa siten, että kotimaiset ja ulkomaiset elokuvaproduktiot nykyistä suuremmassa määrin ohjautuisivat Suomeen. Erityiset tuotantokannustinjärjestelmät ovat merkittävän kansainvälisiä tuotantoja eri maihin ohjaava tekijä. Niiden puuttuminen Suomesta aiheuttaa saadun selvityksen mukaan sen, että kansainvälisiä tuotantoja ei

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2015 vp

saada tänne. Kotimaisiakin elokuvia kuvataan enenevässä määrin muissa, kannustimia tarjoavissa maissa.

Kaikissa kannustimen hyödyistä selvityksiä tehneissä maissa on raportoitu ainoastaan positiivisia kokonaistuloksia av-alalle ja kansantaloudelle. Suomessa elokuvan julkisen tuen määrä on muita pohjoismaita vähäisempi Islantia lukuun ottamatta. Islannissa on käytössä audiovisuaalisen alan kannustin. Jo olemassa olevien 26 eurooppalaisen kannustimen lisäksi sekä Norjassa että Ruotsissa on pitkälle tehtyjä suunnitelmia kannustimien käyttöön otosta lähitulevaisuudessa.

Parhaillaan on tekeillä selvitys siitä, millainen julkisrahoitteinen kannustin soveltuisi Suomeen ja millaisia taloudellisia hyötyjä kannustimella saataisiin. Kannustin voisi käytännössä toimia esimerkiksi siten, että tuotantoyhtiö saisi Suomesta ostamistaan tavaroista ja palveluista palautuksena 20 %. Palautukset kanavoitaisiin Suomeen rekisteröidylle yhtiölle. Järjestelmä olisi avoin kriteerit täyttävälle kotimaisille ja kansainvälisille tuotannoille.

Suomessa tehtyjen alustavien laskelmien mukaan valtion yhden euron panostus toisi verotuloja ensimmäisenä vuonna 0,92 euroa, toisena vuonna 1,47 euroa ja kolmantena vuonna 1,84 euroa. Tämän lisäksi välillisten taloudellisten aktiviteettien ja näiden kerrannaisvaikutusten (2-kertoimen mukaan) kokonaishyöty olisi esimerkiksi 10,6 miljoonan euron valtion panostuksella 140 miljoonaa euroa. Selvitys valmistunee vuoden 2015 marraskuun alussa.

Kannustimen perustaminen ei ole mahdollista nykyisillä elokuvien ja muiden kuvaohjelmien julkiseen tukeen osoitetuilla määrärahoilla veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovaroista. Audiovisuaalisten tuotantojen kannustin edellyttäisi ilmeisesti kokonaan uutta momenttia yleisiin budjetivaroihin. Opetus- ja kulttuuriministeriö on arvioinut, että minimissään määrärahan tulisi olla viisi miljoonaa euroa.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan mahdollisen kotimaisen tuotantokannustinjärjestelmän tulisi olla riittävän suuri ja luonteeltaan pysyvä, jotta se olisi uskottava ja vaikuttava päätettäessä produktioiden sijoittumisesta. Järjestelmän vaikuttavuus on sidoksissa kilpailijamaiden päätöksiin vastaavien järjestelmien perustamisesta ja tuen tasosta.

Edellä esitetyn perusteella sivistysvaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa mietintöönsä lausuman, jossa se edellyttää, että hallitus selvittää pikaisesti tarpeen sekä lainsäädännölliset ja rahoitukselliset edellytykset kilpailukyisen av-alan tuotantokannustinjärjestelmän kehittämiseksi Suomeen siten, että sillä edistetään merkittävien kotimaisten ja ulkomaisten elokuva- ym. produktioiden sijoittumista maahamme.

Kirjastolainauskorvaus. Valtion talousarvion momentille 29.80.41 (Eräät käyttökorvaukset) myönnetystä määrärahasta maksetaan muun muassa tekijänoikeuslakiin perustuvia korvauksia kirjastoissa tapahtuvasta teosten lainaamisesta. Vuodelle 2016 on varattu enintään 9,2 milj. euroa tähän tarkoitukseen. Vuonna 2015 lainauskorvausmäärärahaa korotettiin merkittävästi, kun hallituksen täydentävään talousarvioesitykseen sisältyi 4 milj. euron korotus varsinaiseen talousarvioesitykseen verrattuna.

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2015 vp

Sivistysvaliokunnan saaman tiedon mukaan opetus- ja kulttuuriministeriössä valmistellaan tekijänoikeuslain (404/1961) muutosta, joka sisältää muun muassa ehdotuksen lainauskorvauksen laajentamisesta siten, että tekijöille maksettavan korvauksen piiriin otettaisiin yleisten kirjastojen lisäksi tutkimusta ja opetustoimintaa palvelevista yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen kirjastoista tapahtuva lainaaminen. Uudistuksen suunnitellusta voimaantuloajasta ei ole vielä päätöstä. Lainauskorvausoikeuden laajentamista ei ole otettu huomioon talousarvioehdotuksessa vuodeksi 2016.

Sivistysvaliokunta viittaa aiempiin talousarvioehdotuksista antamiinsa lausuntoihin (SiVL 18/2013 vp — HE 112/2013 vp ja SiVL 10/2012 vp — HE 95/2012 vp).

Sivistysvaliokunta esittää valtiovarainvaliokunnalle, että lainauskorvauksiin varattavat määrärahat nostetaan muihin Pohjoismaihin verrattavalle tasolle ja että tiede- ja kurssi-kirjastot saatetaan lainauskorvauksen piiriin.

Valiokunta pitää erittäin tärkeänä, että lainauskorvaukseen oikeutettujen piirin laajentaminen ei pienennä lainauskorvauksia jo saavien tekijöiden korvauksia.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Sivistysvaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon ja

että momentille 29.91.51 (Nuorten työpajatoiminta ja etsivä nuorisotyö) lisätään 10 000 000 euroa.

Helsingissä 3.11.2015

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Tuomo Puumala kesk
varapuheenjohtaja Sanna Lauslahti kok
jäsen Li Andersson vas
jäsen Ritva Elomaa ps
jäsen Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Jukka Gustafsson sd
jäsen Petri Honkonen kesk (osittain)
jäsen Laura Huhtasaari ps
jäsen Marisanna Jarva kesk
jäsen Hanna Kosonen kesk
jäsen Sari Multala kok
jäsen Mikaela Nylander r
jäsen Saara-Sofia Sirén kok (osittain)

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2015 vp

jäsen Jani Toivola vihr
varajäsen Merja Mäkisalo-Ropponen sd (osittain)

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Kaj Laine

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2015 vp
Eriävä mielipide 1

ERIÄVÄ MIELIPIDE 1

Perustelut

Valtiontalouden kehyksissä vuosille 2016—2019 ja budjettiesityksessä vuodelle 2016 on merkittäviä leikkauksia koulutukseen, tutkimukseen sekä kulttuuriin. Esitämme koulutusleikkausten perumista koko hallituskaudella. Hallituksen koulutuspolitiikka on epäjohtonmukaista ja sivistystä heikentävää. Koko kehyskaudella leimaa uudistusten ja leikkausten epäloogisuus. Hallitus peräänkuuluttaa uudistuksia ja toimintojen tehostamista ja toivoo suomalaisen koulutuksen olevan myös tulevaisuudessa kansainvälistä kärkitasoa. Samaan aikaan hallitus leikkaa koulutuksesta koko kehyskauden aikana miljardi euroa. Leikkausten kohtuuton mittaluokka ja toimintajärjestys osuvat suoraan koulutusjärjestelmän ja sivistyksen ydintoimintoihin eli opetukseen, tutkimukseen, innovaatioihin ja kansainvälistymiseen. Hallituksen koulutukseen kohdistamat säästöt koskettavat koko koulutuspolkua aina varhaiskasvatuksesta korkeakouluihin. Leikkausten suhde esimerkiksi yliopistosektorilla on niin mittava, että se tulee suoraan vaikuttamaan opetettavien kurssien tarjontaan ja tutkimushankkeisiin. Koulutusjärjestelmälle ei jää resursseja kehittää toimintaa tai kasvattaa kilpailukykyä.

Laadukas varhaiskasvatus on tutkitusti tehokas keino edistää lasten hyvinvointia. Se tukee elinikäistä oppimista ja koulussa tarvittavia valmiuksia sekä ehkäisee syrjäytymistä ja ylisukupolvisia huono-osaisuutta. Onnistumisen edellytyksenä ovat riittävän pienet ryhmäkoot, ammattimainen ja riittävästi resursoitu varhaiskasvatus sekä kaikkien subjektiivinen oikeus täysipäiväiseen varhaiskasvatukseen perheen elämäntilanteesta riippumatta. Juuri päinvastaisilla toimillaan hallitus asettaa lapset ja perheet eriarvoiseen asemaan ja heikentää perheiden hyvinvointia sekä lasten yhdenvertaisia mahdollisuuksia oppimiseen.

Hallitus on myös avaamassa ovea koulutuksen maksullisuudelle ja vaarantaa näin sekä suomalaisen koulutuksen tasa-arvon että kansainvälistymisen. Hallitus heikentää opiskelijoiden toimeentulon tukea entisestään: opintotukiuudistus ja opintotuen indeksisidonnaisuuden poistaminen murentavat opiskelijoiden toimeentuloa ja haavoittavat kaikkien yhdenvertaisia mahdollisuuksia opiskella. Lainapainotteinen opintotuki ei sovi nykyaikaan, jossa työelämä on epävakaa ja pirstaleista eikä taetta opiskelun jälkeisestä pysyvästä työstä ole.

Suomeen odotetaan tänä vuonna 30 000—35 000 turvapaikanhakijaa, joista tähän mennessä noin tuhat on yksin tulleita ala-ikäisiä. Tulijat joutuvat opettelemaan uuden kielen, luomaan sosiaaliset verkostot ja sopeutumaan uuteen ympäristöön. Tämä tulee asettamaan entistä enemmän paineita koulutusjärjestelmällemme, joka on merkittävä osa jokaisen tulijan kotouttamispolkua. Koulut tarvitsevat riittävät resurssit, jotta voimme taata kaikille yksilöllistä tukea ja yhdenvertaiset mahdollisuudet oppimiseen, täysimääräiseen kansalaisuuteen sekä osallisuuteen työelämästä.

Koulutuksen uudistaminen ja kehittäminen ovat ehdottoman kannatettavia tavoitteita. Koulutussektorin uudistusten tulisi kuitenkin olla kauaskantoisia, strategiavetoisia, ja mahdollisten toimintojen tehostamisen tulisi pohjautua tarkkaan arviointiin ja vaikutusten seurantaan. Hallitusti johdettu uudistustyö lisää toimintojen tehokkuutta ja tuo itsessään säästöjä. Vihreiden koulutuksen kärkihanke korostaa opettajien työrauhan ja oppilaiden oppimisen merkitystä. Opetusmene-

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2015 vp

Eriävä mielipide 1

telmiä kehitetään ja monipuolistetaan, jolloin opetus on saavutettavaa ja sopii kaikenlaisille oppijoille. Kouluihin lisätään oppimistaitojen opetusta, vahvistetaan oppilasdemokratiaa ja oppilas-huoltoa yksilöllisen tuen ja oman oppimispolun löytämiseksi. Opiskelun painopiste siirretään yksityiskohtaisten asiasisältöjen ulkoa opettelusta ja mekaanisesta opiskelusta tiedonhankintataitojen hankkimiseen, ilmiöiden ja niiden merkitysten ymmärtämiseen ja kokonaisuuksien hahmotamiseen.

Digitalisaation edistäminen riittävin resurssein ja kyky katsoa sitä mahdollisimman laajapohjaisesti ovat tärkeä osa tulevaisuuden koulua ja oppimista. Digitalisaation mahdollisuudet on nähtävä kaikilla koulutusasteilla, myös korkeakouluissa ja aikuiskoulutuksessa. Se voi parhaimmillaan toimia erilaisten oppimisen tapojen ja erilaisten lahjojen ja osaamisen esille nostajana. Kertyvän datan oikea analysointi ja hyödyntäminen tukevat yksilöllisen oppimisen polkua ja mahdollistavat myös tehokkaan varhaisen puuttumisen.

Koulutus on yhteiskuntamme kivijalka. Koulutuksesta ja tiedosta syntyvät tasa-arvo ja yhdenvertaiset mahdollisuudet, osallisuus, uudet kilpailukykyiset ideat ja innovaatiot sekä osaaminen, työ ja yrittäjyys. Elinikäisen oppimisen polku alkaa jo varhaiskasvatuksesta.

Varhaiskasvatus

Hallitus poistaa lasten subjektiivisen oikeuden varhaiskasvatukseen. Vastaisuudessa lasten oikeus varhaiskasvatukseen riippuu vanhempien elämäntilanteesta. Jos vanhempi on kotona esimerkiksi työttömyyden vuoksi tai hoitamassa vauvaa, lapsi saa varhaiskasvatusta vain 20 tuntia viikossa. Lisäksi hallitus heikentää yli kolmevuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen hoitajamitoituksia. Hoitajille jää yhä vähemmän aikaa lasta kohden. Aikaa kohtaamiselle tai yksilöllisten tarpeiden huomioimiselle jää selvästi nykyistä vähemmän.

Kansainvälisissä tutkimuksissa varhaiskasvatus on todettu tuloksellisimmaksi ja kustannustehokkaimmaksi keinoksi lasten hyvinvoinnin ja kehityksen varmistamiseen. Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD:n laskelmien mukaan yhden euron panostus laadukkaaseen varhaiskasvatukseen tuottaa yhteiskunnalle seitsemän euroa takaisin. Investointi palautuu takaisin paitsi varhaiskasvatusta saaneen lapsen parempana menestymisenä elämässä myös lapsen äidin työllisyys- ja urakehityksen myötä.

Varhaiskasvatuksessa kaikki lapset saavat tarpeelliset valmiudet peruskouluun, mahdollisiin ongelmiin pystytään puuttumaan varhaisessa vaiheessa ja esimerkiksi lapsen kielen kehitystä ja sosiaalisia valmiuksia tuetaan. Kun päivähoito-oikeutta rajataan ja hoitajamäärää vähennetään, tämä kaikki vaarantuu. Tarve varhaiskasvatukseen voi olla erityisen suuri juuri perheissä, joissa on esimerkiksi työttömyyttä. Osa lapsista tarvitsisi erityistä tukea jo varhaisvaiheessa saadakseen hyvän pohjan koulutielleen. Hallitus vahvistaa näillä päätöksillään negatiivisia ylisukupolvisia kierteitä. Syrjäytyminen voi alkaa jo lapsena. Hallitus rakentaa toimillaan lasten luokkayhteiskuntaa.

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2015 vp Eriävä mielipide 1

Peruskoulu

Hallitus leikkaa peruskoulujen laadusta. Peruskoulutus on kulmakivi, jolle suomalainen osaaminen ja jokaisen ihmisen tuleva kouluttautuminen ja työllistyminen rakentuvat. Peruskoulun tulee antaa kaikille lapsille ja nuorille sivistystä, kasvatusta, taidot ja innostuksen oppia sekä jatko-opiskeluvalmiudet. Jotta tästä pystytään huolehtimaan, tulee opettajilla olla aikaa jokaiselle lapselle ja nuorelle.

Hallitus esittää ryhmäkokojen pienentämiseen tarkoitettujen määrärahojen poistoa eli 30 miljoonan leikkausta sekä yleissivistävän koulutuksen laatumäärärahojen leikkaamista 15 miljoonalla. Nämä ovat suoria leikkauksia ajasta, joka opettajilla on antaa oppilailleen. Pienellä ryhmäkoolla on oleellinen merkitys vahvempaa tukea tarvitsevien oppilaiden onnistuneeseen mukaan ottamiseen perusopetuksessa. Nämä leikkaukset lisäävät oppilaiden välistä eriarvoisuutta. Myöskään hallitusohjelman tavoitteleva oppimistapojen ja oppimisympäristöjen modernisointi ei ole mahdollinen ylisuurissa opetusryhmissä.

Kuntien peruspalvelujen valtionosuudet

Hallitus kurjistaa koulutusta paitsi suorilla leikkauksilla myös jäädyttämällä kuntien peruspalvelujen valtionosuusindeksit. Kunnat vastaavat suuresta osasta suomalaista koulutusjärjestelmää. Kun valtionosuudet reaalisesti pienenevät kustannustasoon nähden, näkyy se väistämättä myös koulutuspalveluissa. Hallitus nakertaa koulutusjärjestelmän vakaata perustaa myös näillä indeksijäädytyksillä.

Nuorisotakuu

Hallitus ajaa nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn pyrkivän nuorisotakuun käytännössä alas. Määrärahat leikkautuvat yhteen kuudestoistaosaan viime hallituskauteen verrattuna. Esimerkiksi etsivältä nuorisotyöltä ja nuorten työpajatoiminnalta leikataan merkittävä osa rahoituksesta. Tämä on valtava riskinotto, joka osuu varsinkin haja-asutusalueiden nuoriin, jotka asuvat kaukana palveluista. Säilyttääkseen etsivän nuorisotyön kunta joutuu leikkaamaan muualta nuorisotoimesta. Hallitus pakottaa kunnat valitsemaan kahdesta huonosta vaihtoehdosta: etsivästä nuorisotyöstä tai ennaltaehkäisevästä nuorisotyöstä. Vaarana on, että nuorisotyön painopiste vääristyy.

Kauniit puheet kärkihankkeesta eivät auta, kun syrjäytymisen ehkäisyltä viedään rahat. Syrjäytyminen on sekä inhimillinen tragedia että menetys kansantaloudelle. Yhteenkään syrjäytyneeseen nuoreen ei ole varaa. Silti hallitus leikkaa matalan kynnyksen palveluista, joilla syrjäytymiskehitys on vielä mahdollista pysäyttää. Yhdyn siis valiokunnan lisärahaesitykseen nuorisotoimeen liittyen.

Kotoutuminen

Maailman pakolaistilanne on hälyttävä, ja turvapaikanhakijoita on Suomessa enemmän kuin koskaan. Onnistunut kotoutuminen tukee samalla toimivia ja kustannustehokkaita sosiaali- ja terveyspalveluita sekä lisää yhteiskunnan turvallisuutta. Ennakoiva, mahdollisimman varhaisessa vaiheessa alkava kotoutumisen tukeminen tuottaa kokemusten perusteella parhaat tulokset. Täs-

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2015 vp

Eriävä mielipide 1

sä koulutus on avainasemassa, etenkin kielen opiskelun kannalta sen tulisi alkaa mielellään jo vastaanottokeskuksessa. Tulijat tarvitsevat myös kotoutumiskoulutusta ja mahdollisesti täydennyskoulutusta tai koulutuksen uuteen ammattiin. Koulutus on elinehto yhteiskuntaan asettumiselle ja työllistymiselle.

Kotouttamiskoulutuksessa on suuria kehittämistarpeita. Kuitenkin muutaman vuoden välein tapahtuva kilpailuttaminen heikentää kehittämistyötä ja sen myötä koulutuksen laatua. On oleellista, että kotoutumistoiminnalle annetaan riittävästi aikaa sekä pitkäaikainen rahoitus; poukkoileva, kausittain sahaava politiikka vaikuttaa erittäin kielteisesti kotoutumisen onnistumiseen ja toimijoiden innostukseen.

Koulutuksesta leikkaaminen on myös hyvän kotoutumisen kannalta täysin väärä toimi. Hyvä kotoutumiskoulutus tarvitsee riittävät resurssit ja pitkäjänteistä kehittämistä.

Ammatillinen koulutus

Pelkällä peruskoulutuksella ei Suomessa enää pärjää. Hyvä toisen asteen koulutus antaa sekä jatko-opiskeluvalmiudet että ammatillisella puolella työelämäkelpoisuuden ja ammatin. Ammatikoulutuksesta leikkaaminen on siis leikkaamista nuorten tulevaisuudesta. Jo nyt ammatillisen koulutuksen keskeyttää suuri osa aloittaneista ja monet, yleensä alaikäiset nuoret, joutuvat muuttamaan toiselle paikkakunnalle opiskelemaan.

Opiskelijat

Hallitus aikoo toteuttaa opintotukiuudistuksen. Lainapainotteinen politiikka ei istu nykyaikaan, jossa työelämä on kokonaisuudessaan entistä epävarmempi ja pirstaloituneempi sekä pysyvät pitkäaikaiset työsuhteet yhä harvinaisempia. Uudistuksen on tarkoitus tuoda aluksi 70 miljoonan ja pitkällä aikavälillä 150 miljoonan euron säästöt. Tämä on valtava lovi opintotukimäärärahoihin, noin yhden kuudesosan vähennys. Uudistuksen lisäksi hallitus poistaa opintotuen indeksisidonaisuuden, minkä jälkeen opintotuki on ainoa perusetuus, jonka taso ei millään tavalla seuraa yleistä kustannuskehitystä. Hallitus haluaa suurten leikkausten lisäksi nakertaa opiskelijoiden toimeentuloa vähän joka vuosi. Tämä on kohtuutonta.

Opintotukijärjestelmän uudistaminen säästöt edellä tulee pidentämään opintoaikoja ja vähentämään opintotuen käyttäjämääriä entisestään. Opiskelijoiden mahdollisuus keskittyä opintoihinsa tulee olemaan yhä heikompi, kun lisätienestettä on pakko hakea entistä enemmän töissä käynnistä. Pahimmillaan opintotukiuudistus tulee heikentämään koulutuksellista tasa-arvoa: uskaltavatko köyhemmistä perheistä lähtevät nuoret enää hakeutua korkeakoulutukseen, kun toimeentulo pitää kattaa lainalla? Haluttomuus ottaa lainaa korreloi vahvasti opiskelijan sosioekonomisen taustan kanssa.

Maksuton koulutus

Hallitus murentaa suomalaisen koulutuksen perusjalan eli maksuttoman koulutuksen ottamalla käyttöön lukukausimaksut EU/Eta-alueen ulkopuolisille opiskelijoille. Hallitus murentaa koulu-

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2015 vp

Eriävä mielipide 1

tuksen tasa-arvon ja lahjakkaiden opiskelijoiden mahdollisuuden opiskella Suomessa taustasta riippumatta. Samalla hallitus vie mahdollisuudet suomalaisen koulutuksen kansainvälistymiselle.

Maksuton koulutus on ollut Suomen valtti kansainvälisten opiskelijoiden houkuttelussa, ja maksujen käyttöönotto vähentää tutkitusti kansainvälisten opiskelijoiden lukumäärää. Kuitenkin Suomi tarvitsee kansainvälisiä osaajia. Lukukausimaksut ovat toimimaton ja nurinkurinen tapa edistää kansainvälisyyttä. Pikemminkin ne ovat taas yksi tapa, jolla hallitus kääntää Suomea sisänpäin ja sulkee maamme rajoja.

Korkeakoulutus

Laadukas korkeakoulutus on Suomen menestyksen ja kasvun avaintekijöitä. Maamme voi menestyä maailmalla vain korkeaan osaamiseen pohjaten. Leikkaukset korkeakoulutukseen ovat huolestuttavia. Hallitus leikkaa yliopistojen määrärahoja suoraan 50 miljoonaa ja ammattikorkeakoulujen 25 miljoonaa ja poistaa ns. apteekkikompensaation eli leikkaa Helsingin yliopistolta ja Itä-Suomen yliopistolta vielä ylimääräiset 30 miljoonaa. Lisäksi yliopisto- ja ammattikorkeakouluindeksit jäädytetään. Tämä on valtava leikkaus maamme korkeimpaan koulutukseen. Korkeakoulut ovat jo aiempien leikkausten vuoksi tehostaneet toimintaansa sekä karsineet tila- ja hallintokuluista. Nämä leikkaukset ovatkin siksi leikkauksia suoraan korkeakoulujen perustehtäviin: opetukseen ja tutkimukseen.

Tutkimus

Hallitus leikkaa tutkimuksesta monilla eri tavoin. Ensinnäkin korkeakoulujen määrärahalleikkaukset tarkoittavat väistämättä leikkauksia tutkimukseen. Lisäksi hallitus leikkaa Suomen Akatemian määrärahoja sekä vielä Tekesin tutkimus-, innovaatio- ja kehittämismäärärahoja. Aikana, jolloin Suomi pitäisi lopulta nostaa taantumasta ja löytää uusia kasvualoja, tämä on vihoviimeinen ratkaisu. Paitsi suomalainen sivistys myös talouden elinvoimaisuus tarvitsee vahvaa perustutkimusta sekä innovointia ja taloutta palvelevaa tutkimusta. Uusi kasvu syntyy tiedosta ja osaamisesta. Nyt hallitus leikkaa tämän kasvun mahdollisuudet.

Kulttuuri ja vapaa-ajan palvelut

Hallitus leikkaa kulttuurin valtionosuuksia. Leikkurin alle osuu kulttuurin kenttä teattereista museoihin. Tämä on suora heikennys kulttuuritarjontaan eri puolilla Suomea. Lisäksi kuntien ei vastaisuudessa tarvitse enää noudattaa kulttuurialan lainsäädäntöä. Kunnat eivät ole velvoitettuja noudattamaan kulttuurilainsäädännön asettamia normeja tai suosituksia palvelujen järjestämisestä. Tiukan kuntatalouden aikana tämä tietää väistämättä ylimääräisiä säästöjä kulttuuritoimeen.

Sama "norminpurku" kohdistuu liikunta- ja nuorisolainsäädäntöön. Hallitus leikkaa suomalaisten hyvinvoinnista ja ongelmien ehkäisystä. Kattavat vapaa-ajan ja kulttuuripalvelut vahvistavat hyvinvointia ja mielenterveyttä, rakentavat yhteisöllisyyttä sekä ehkäisevät ongelmia. Säästämällä kulttuurista ja liikunnasta kasvatetaan laskua tulevaisuudessa ja köyhdytetään suomalaista yhteiskuntaa.

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2015 vp
Eriävä mielipide 1

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 3.11.2015

Jani Toivola vihr

**Valiokunnan lausunto SiVL 3/2015 vp
Eriävä mielipide 2**

ERIÄVÄ MIELIPIDE 2

Perustelut

Yleistä

Suomen koulu on toistaiseksi maailman parhaita, minkä vuoksi meidän on panostettava siihen eikä ajettava sitä alas, mikä on seurauksena, jos hallituksen leikkaussuunnitelmat pannaan toimeen. Maksuton koulutus on paras tae yhdenvertaiselle ja tasa-arvoiselle Suomelle, identiteetin luomiselle ja kulttuurin vaalimiselle. Laaja yleissivistys, monipuolinen kielitaito ja monipuoliset sosiaaliset valmiudet ovat tärkeitä kansalaistemme ja maamme menestykselle.

Hallituksen esittämät koulutussektorin säästöt muodostavat todellisen uhan opetuksen ja tutkimuksen laadulle, mikä vaarantaa vakavasti maamme kilpailukyvyn ja kasvun ja kovin tarpeelliset talouden ja työllisyyden nousumahdollisuudet maassamme. Suomelle panostaminen inhimilliseen pääomaan on elintärkeää maamme hyvinvoinnin kannalta niin lyhyellä kuin pitkälläkin aikavälillä.

Ennen vaaleja annettiin lupauksia siitä, että koulutuksesta ei säästetä. Hallituksen suunnitelmat osoittavat, että näillä lupauksilla ei ole katetta sen harjoittamassa politiikassa. Kun muut yhteiskunnan sektorit ovat säästöliekillä maassamme vallitsevan taloudellisen tilanteen vuoksi, on erityisen lyhytnäköistä uhata entisestään sitä sektoria, joka on maamme valttikortti — korkealuokasta ja kattavaa koulutusta. Suomen tulee panostaa osaamiseen ja koulutukseen, jotta pärjäisimme globaalissa taloudessa tavoitteenamme tulla yhdeksi maailman johtavista tiedon kansakunnista. Hallituksen suunnittelemat koulutusleikkaukset eivät vastaa hallituksen itse asettamia tavoitteita.

On myös syytä todeta, että koulutuksen kärkihankkeet eivät kompensoi hallituksen samanaikaisesti esittämiä massiivisia leikkauksia.

Varhaiskasvatus

Suomi on OECD-maiden keskiarvon alapuolella lasten osallistumisessa päivähoitoon ja esikouluun. Monissa muissa maissa lasten osallistumista varhaiskasvatukseen pidetään erittäin tärkeänä lasten kehitykselle. Suomessa sen sijaan on taipumus nähdä päivähoito ainoastaan lasten säilytyspaikkana vanhempien ansiotyönteon mahdollistamiseksi. Lasten oikeuden hyvään kasvuun, kasvatukseen ja koulutukseen ei pidä tämän vuoksi olla yhteiskunnan tarjoamissa toiminnoissa heikennysten kohteena valtiontaloudellisista syistä.

Hallituksen esittämät leikkaukset johtavat nyt suurempiin ryhmäkokoihin. Suhdelukumitoituksen kasvattaminen ja osapäiväpaikalla olevien lasten määrän lisääminen päiväkodeissa kasvattaa lapsiryhmien kokoa ja lasten määrää suhteessa hoito- ja kasvatushenkilöstön määrään. Tämä johtaa siihen, ettei lasten oikeus laadukkaaseen varhaiskasvatukseen toteudu. Tämä on myös erittäin ongelmallista lasten osallisuuden ja tasa-arvon kannalta. Ryhmien kasvaessa varhaiskasvatuksessa ei voida riittävästi ottaa huomioon lasten yksilöllisiä tarpeita. Tätä ei voi hyväksyä.

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2015 vp

Eriävä mielipide 2

Subjektiiivisessa päivähoito-oikeudessa on kyse lasten oikeudesta laadukkaaseen lastenkasvatukseen. Perhesuhteet vaihtelevat, ja siinä yhteiskunnan mahdollisuudet toimii ovat rajalliset, kun taas yhteiskunnan ohjausmekanismi parhaan mahdollisen alun antamiseksi elämään on kasvatuksessa ja koulutuksessa. Hallituksen ehdottamien rajoitusten riskinä on niiden johtaminen siihen, että lapsia perhesuhteista riippuen kohdellaan eriarvoisesti niin, että päivähoiton mahdollistamiseksi turvaa ja vakautta eniten tarvitsevat lapset eivät välttämättä saa sitä riittävässä laajuudessa. Rinnakkaisten järjestelmien luominen eri lapsiryhmille eri oikeuksin hoivaan ja tämän seuranta vaatii puolestaan resursseja, joita tarvitaan paremmin itse ydintoiminnassa, päivähoidossa.

Kaikki tutkimukset osoittavat, että laadukkaalla varhaiskasvatuksella on erittäin myönteiset ja pitkäkestoiset vaikutukset lapsen kehitykselle, aina teini-ikään asti.

Esitämme siksi, että eduskunta lisää 25 800 000 euroa momentille 29.10.30 lasten subjektiivisen päivähoito-oikeuden turvaamiseen ja 25 200 000 euroa päivähoitoryhmien koon nykyisen suhdeluvun varmistamiseksi.

Yleissivistävä koulutus

Sipilän hallituksen hallitusohjelmassa todetaan mm., että päivitetään perusopetuksen oppimistapoja ja -ympäristöjä kehityksen haasteita vastaaviksi sekä painotetaan tulevaisuuden taitopohjaa. Hankkeen tavoitteena on parantaa oppimistuloksia sekä kaventaa niissä syntyneitä eroja. Panostetaan kouluvihiytyvyyteen ja nostetaan lasten ja nuorten henkisen sekä fyysisen hyvinvoinnin tasoa. Hallitusohjelma toteaa edelleen, että "myös koulua ja varhaiskasvatusta kehitetään tukemaan lapsen hyvinvointia".

Nyt olisi erittäin tärkeää, että hallitus nopeasti konkretisoi, mitä se tarkoittaa digitalisoinnilla ja uusilla oppimisympäristöillä. On tietenkin selvää, että koulumme on seurattava kehitystä, mutta digitalisointi ei saa pelkästään tarkoittaa sitä, että koulut hankkivat lukulaitteita ja uusia tietokoneita. Tarvitsemme selkeän suunnitelman, ja opettajilla on oltava todelliset mahdollisuudet kouluttautua. Mutta tässäkin tärkeimmän tavoitteen tulee olla, että erot eivät saa kasvaa alueellisesti tai saman kunnan eri koulujen välillä. Koulutushoppailu ei saa yleistyä.

Jotta kaikille lapsille taattaisiin tasa-arvoinen koulunkäynti, haluamme korottaa valtionosuuksia ja -avustuksia yleissivistävän koulutuksen käyttökustannuksiin 20 miljoonaa euroa. Hallitus päätti leikata 30 miljoonaa euroa, eli kaikki varatut rahat, ryhmäkoon pienentämisestä, minkä vaikutukset ovat alueellisesti ja paikallisesti eriarvoistavia. Haluamme sen sijaan panostaa lisää perusopetukseen.

Esitämme siksi myös, että yleissivistävän koulutuksen laadun parantamiseen panostetaan vuosittain 12 000 000 euroa ja koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaan 10 000 000 euroa.

Kielikylpyopetus

Kiinnostus kielikylpyyn kasvaa jatkuvasti Suomessa, ja paine päiväkotien ja koulujen kielikylpypaikkoja kohtaan on suuri. Kielikylpy on luonteva tapa lapsille ja nuorille vahvistaa kaksikielisyttään. Åbo Akademi on yhdessä Vaasan yliopiston kanssa käynnistänyt ruotsin kielen kieli-

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2015 vp

Eriävä mielipide 2

kylpyä koskevan yhteistyön. Vuonna 2014 valittiin ensimmäiset opiskelijat luokanopettajien kielikylpykoulutukseen ja hakupaine oli suuri. Yhteistyön seuraavana askeleena on lastentarhanopettajien kielikylpykoulutuksen käynnistäminen. Koulutuksen rakenne ja tutkinto on suunniteltu Åbo Akademille myönnettyjen suunnittelumäärärahojen turvin.

Koulutuksen käynnistämiseksi ja opiskelijoiden valitsemiseksi tarvitaan 500 000 euron määräraha. Lastentarhanopettajien kielikylpykoulutuksen ensimmäistä opiskelijavalintaa suunnitellaan syksyksi 2016. Lastentarhanopettajan tutkinto on kandidaattitason tutkinto, jonka arvioidaan kestävän kolme vuotta. Koska rahoitusta ei myönnetä kolmen ensimmäisen vuoden aikana suoritettujen tutkintojen perusteella sen vuoksi, että kyse on uudesta koulutuksesta, ulkoinen rahoitus on edellytyksenä koulutuksen aloittamiselle. Åbo Akademian ja Vaasan yliopiston yhteistyö on hyvänä esimerkkinä siitä, miten korkeakoulut voivat hyötyä toistensa vahvuuksista arvokkaiden koulutuslinjojen luomisessa. Lasten ja nuorten kaksikielisyyden vahvistaminen varhaisessa iässä on erittäin tärkeää ja samalla myös investointi tulevaisuuteen.

Toisen asteen koulutus

Hallitusohjelman mukaan toisen asteen ammatillinen koulutus uudistetaan. On selvää, että toinen aste on uudistettava. Turhia päällekkäisyyksiä voi karsia, tilojen käyttöä voi tehostaa ja turhia rakenteita purkaa. Tähän Ruotsalainen eduskuntaryhmä oli sitoutunut jo viime vaalikaudella. On kuitenkin täysin epäselvää, miten hallitus aikoo toteuttaa tämän uudistuksen. Leikkaukset astuvat voimaan jo vuonna 2017, mutta ohjaava lainsäädäntö vasta vuotta myöhemmin. Nyt vaikuttaa siltä, että hallitus keskittyy pelkästään rajusti leikkaamaan, koko vaalikauden aikana yhteensä, siis kumulatiivisesti 764 miljoonaa euroa, sen sijaan, että se huolellisesti ja suunnitelmallisesti valmistelisi toisen asteen välttämätöntä uudistusta. On hyvin kyseenalaista, miten hallitus käytännössä aikoo turvata ammatillisen koulutuksen alueellisen saatavuuden. Pienten ja haavoittuvien ruotsinkielisten ammatillisen koulutuksen yksiköiden tilanne on erittäin huolestuttava.

Korkeakoulutus

Maamme yliopistot ja korkeakoulut ovat kovassa globaalissa kilpailussa. Se edellyttää profiloitumista, yhteistoimintaa muun yhteiskunnan kanssa, kansainvälistä avoimuutta ja korkeaa laatua.

On siksi käsittämätöntä, että hallitus leikkaa myös korkeakoulujen rahoituksesta koko hallituskauden aikana yhteensä, siis kumulatiivisesti 793 miljoonaa euroa ja lisäksi vielä monta sataa miljoonaa muusta innovaatorahoituksesta. Tämän seurauksena jo pelkästään Helsingin yliopisto aikoo vähentää 1 200 työntekijää. Onko tämä todella se tapa, millä hallitus aikoo saada Suomen talouden nousuun? Nyt tulisi toimia täysin päinvastoin. Suomi on maailman koulutetuimpia maita, mutta tieteen tasossa olemme jo nyt lähes kaikkia OECD-maita jäljessä. Leikkausten sijaan tarvitsemme rohkeita panostuksia korkeakouluopetukseen ja tutkimukseen. Tämä auttoi meitä myös yhdeksänkymmentäluvun laman voittamisessa.

Hallituksen esittämiä yliopistoihin ja ammattikorkeakouluihin kohdistuvia indeksikorotusten jäädytyksiä ei voi hyväksyä. Indeksikorotusten tarkoitus on kompensoida nousevia kustannuksia, ja niiden jäädyttäminen heikentää korkeakoulujemme toimintaedellytyksiä.

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2015 vp

Eriävä mielipide 2

Etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta

Hallituksen tavoite nuorisotakuun kehittämiseksi nuorten elämänhallinnan tukemiseksi, opintopolkujen ja työllisyyden luomiseksi on sinänsä hyvä. Yhteinen vastuumme on toimia siten, että nuoret saavat parhaan mahdollisen alun elämään ja että yhteiskunta tukee erityistuen tarpeessa olevia. Tässä tavoitteessa onnistumiseksi tarvitaan voimavaroja. Jos nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn ei panosteta, aiheuttaa se pidemmän päälle huomattavasti suuremmat kustannukset. Sen lisäksi, että kyseessä on taloudellinen menetys, nuoren ihmisen syrjäytyminen on tietysti myös henkilökohtainen tragedia. Hallituksen tarkoituksena on, että vuoden 2016 aikana etsivää nuorisotyötä olisi maamme kaikissa kunnissa. Vuonna 2015 toimintaa oli 93 prosentissa kunnistamme. Tavoite kokonaisvaltaisesta etsivästä nuorisotyöstä on keskeinen tasa-arvon ja alueellisen oikeudenmukaisuuden näkökulmasta. Siitä huolimatta, että hallituksen tarkoituksena on tehdä toiminnasta kattavaa, sillä ei ole valmiutta noudattaa tätä aikomusta turvaamalla riittävät resurssit. Sen sijaan työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön määrärahoja on leikattu kunnolla. Tällä on vaaralliset seuraukset.

On sinänsä huomionarvoista, että TEM:n tekemä tutkimus osoittaa, että nuorisotakuun sisältämät toimenpiteet eivät kaikilta osin ole toimineet hyvin. Sitä tulisi nyt kuitenkin kehittää ja parantaa sen sijaan, että sen toimintaedellytyksiä heikennetään.

Siksi on myönteistä, että sivistysvaliokunnan enemmistö esittää valtiovarainvaliokunnalle, että momentille 29.91.51 (Nuorten työpajatoiminta ja etsivä nuorisotyö) lisätään 10 000 000 euroa.

Nuorille tarkoitettuja palveluita tulisi nyt kehittää kunnissa niin, että ne ovat saatavissa yhden luukun periaatteen kautta, mahdollisimman matalalla kynnyksellä. Tällä hetkellä eri palvelut ovat hyvin hajautettuja. Nuorten elämäntilannetta tulee tarkastella kokonaisvaltaisesti.

Folktinget

Svenska Finlands folkting on yli poliittisten rajojen toimiva Suomen ruotsinkielisen väestön yhteistyöelin. Toiminnassa ovat mukana kaikki eduskuntapuolueet, joilla on ruotsinkielistä toimintaa. Toimintaa ohjaa laki Svenska Finlands folkting -nimisestä järjestöstä, ja varoja myönnetään mm. valtion talousarviosta. Folktingetin tehtävänä on tukea ja vahvistaa ruotsin kielen asemaa ja ruotsinkielistä kulttuuria sekä valvoa ja edistää ruotsinkielisen väestön oikeuksia. Ajankohtaiset kunta- ja palvelurakenteet, sosiaali- ja terveydenhuollon ym. uudistukset ovat lisänneet huomattavasti Folktingetin tehtäviä. Vuosina 2014 ja 2015 järjestö sai 675 000 euroa valtion määrärahoja. Folktingetin hoitamien merkittävien lakisääteisten tehtävien vuoksi on välttämätöntä pitää määräraha samalla tasolla myös vuonna 2016, eli korottaa määrärahaa 100 000 eurolla.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2015 vp
Eriävä mielipide 1

Helsingissä 3.11.2015

Mikaela Nylander /r

**Valiokunnan lausunto SiVL 3/2015 vp
Eriävä mielipide 3**

ERIÄVÄ MIELIPIDE 3

Perustelut

Julkisen talouden suunnitelma vuosille 2016—2019

Hallituksen esittämät säästötoimet vuosille 2016—2019 OKM:n hallinnonalalla vaarantavat koko suomalaisen koulutuksen pohjan ja vähentävät merkittäväällä tavalla Suomen mahdollisuuksia kehittää ja uudistaa tutkimusta ja innovaatioita. Valiokunnan kuulemat asiantuntija- ja edunvalvontatahot ovatkin olleet lähes yksimielisesti samaa mieltä tästä tulevaisuuden kuvasta.

Suomi on vaikeassa taloudellisessa tilanteessa ja julkista taloutta on tarpeen tasapainottaa. Koulutuspoliittisesti kestävien rakenteellisten uudistusten sijasta maan hallitus on kuitenkin valinnut linjakseen koulutusleikkaukset.

Uuteen ammattikorkeakoululakiin lisättiin ammattikorkeakoulujen perustehtäviin innovaatiotoiminta. Tämä ei näy julkisen talouden suunnitelmassa ammattikorkeakoulujen valtion perusrahoituksen vahvistumisena tai innovaatiotoimintaan kohdentuvina TKI -rahoitusinstrumentteina.

Pidämme indeksin leikkaamista erityisen huolestuttavana, sillä kyse on yliopistolakiin kirjatusta säädöksestä, joka on toistuvasti tehty tyhjäksi erilaisin väliaikaisin ratkaisuin. Yliopistoille on ensisijaisen tärkeää, että niiden toimintaedellytykset turvataan pitkäjänteisen ja riittävän laajapohjaisen resurssin avulla. Hallituksen korkeakouluopetuksen ja tutkimuksen kärkihankkeisiin osoittamat tilapäiset lisäpanostukset eivät kompensoi tätä.

Osaamisen ja koulutuksen painopistealueelle osoitettu 300 milj. euron kertaluonteinen kärkihanke-rahasto ei millään pysty korvaamaan pysyviä menosäästöjä. Esimerkkinä voi todeta nuorisotakuun uudistamisen yhteisötakuun suuntaan, missä uudistuksessa nuorisotakuun rahoitusta vähennetään 96 %.

Hallitus on ohjaamassa Suomen tielle, joka vaarantaa maan uudistumisen. Hallituksen politiikka johtaa koulutustason nousun pysähtymiseen ja heikentää maamme tulevaisuuden mahdollisuuksia. Leikkaukset kautta koulutuskäyrän aina varhaiskasvatuksesta yliopistojen opetus- ja tutkimustyöhön syövät edellytykset kestävältä talouskasvulta, viennin kehittämiseltä, uusien korkean tuottavuuden työpaikkojen synnyltä ja elinkeinorakenteen muutokselta.

On merkittävää, että hallitus peräänkuuluttaa Suomen nousua innovaatioilla ja samaan aikaan leikkaa perustutkimuksesta ja tieteestä. Nämä leikkaukset yliopistojen perusrahoituksesta sekä Suomen Akatemian ja Tekesin kilpaillusta tutkimusrahoituksesta uhkaavat näivettää koko suomalaisen innovaatioekosysteemin. Suomen vientivetoiseen kasvuun perustuva tulevaisuus, joka syntyy edelläkävijäosaamisesta, joutuu vaakalaudalle.

Hallitus on päätöksillään tehnyt arvovalinnan. Sekä absoluuttisina lukuina että opetuksen ja koulutuksen hallinnonalaan suhteutettuna tehdyt leikkauspäätökset ovat aivan liian suuria. Nyt leikataan uudelta talouskasvulta, uusien työpaikkojen synnyltä ja uusilta innovaatioilta siivet. Suo-

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2015 vp
Eriävä mielipide 3

men taloustilanne on vakava, ja tarvitaan toimenpiteitä työllisyyden vahvistamiseksi julkisen talouden tasapainottamiseksi. Sipilän hallituksen tekemät leikkauspäätökset koulutuksesta tulevat pitkällä aikavälillä Suomelle ja suomalaisille erittäin kalliiksi. Koulutuksen ja tutkimuksen luoma edelläkävijäosaaminen luo sen perustan, jolta Suomi ponnistaa eteenpäin ja uuteen nousuun.

Julkisen talouden tasapainottaminen kestäväällä tavalla vaatii huolellista suunnittelua ja lainvalmistelua, jossa asiantuntijoiden ymmärrystä hyödynnetään ja kansalaisyhteiskuntaa kuullaan. Toimenpiteiden vaikutukset on arvioitava laaja-alaisesti ja lainsäädäntöön tulee perehtyä ennen päätöksen tekemistä, jotta saadaan aikaan asioita, mitä on oikeasti tavoiteltu. Näin hallitus ei ole toiminut.

Kasvatuksesta, koulutuksesta ja tutkimuksesta leikkaaminen ei ole enää jo tehtyjen koulutusleikkausten päälle perusteltua.

Valtion talousarvioesitys vuodelle 2016

Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksen säästöt tulevat suomalaiselle yhteiskunnalle todella kalliiksi. OECD:n laskelmien mukaan yhden euron panostus varhaiskasvatukseen tuottaa yhteiskunnalle seitsemän euroa. Panostus vaikuttaa lapsen koko elämään parempana koulutustasona, pidempänä työurana ja sitä kautta koko elämänlaatuun.

Subjekttiivisen päivähoito-oikeuden rajaaminen ja yli kolmivuotiaiden lasten määrän lisääminen suhteessa henkilöstön määrään heikentävät varhaiskasvatuksen laatua ja houkuttelevuutta. Suuremmat ryhmät lisäävät lapsen syrjäytymisriskiä.

Subjekttiivisen päivähoito-oikeuden rajaamisella asetetaan lapset eriarvoiseen asemaan riippuen vanhempien sosiaalisesta statuksesta, kuten siitä, ovatko vanhemmat töissä, työttömänä tai opiskelijoina. Lisäksi subjekttiivisen päivähoito-oikeuden rajaaminen tarkoittaa sitä, että osapäivälapsia saa olla 13 yhtä työntekijää kohden, mikä tarkoittaisi pahimmillaan 39 lapsen ryhmää.

Hallitus on arvioinut vuosittaisen kokonaissäästön olevan 62 milj. euroa, mutta Kuntaliitto esitti omassa arviossaan, että säästö jäisi 36 miljoonaan euroon. Myös OPH kiinnittää lausunnossaan huomiota siihen, että varhaiskasvatuksen säästöt ovat ylimitoitettuja.

Varhaiskasvatuslain ensimmäinen vaihe on ollut voimassa kolme kuukautta. Hallitus romuttaa toimillaan tuoreen lainsäädännön, jota oli odotettu 30 vuotta. Varhaiskasvatuslain toinen vaihe on hautautunut ministeriöön, joten tältä osin ei voida puhua hyvästä ja pitkäjänteisestä lainsäädännöstä ja hallinnosta.

Tavoitteenamme on parlamentaarisesti toteutettu varhaiskasvatuksen kokonaisuudistus: pitkän aikavälin suunnitelmalla uudistetaan päivähoidon henkilöstörakenne ja hoitajamitoitus sekä turvataan työvoiman saanti tulevaisuudessa.

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2015 vp

Eriävä mielipide 3

Edellä mainituilla perusteilla ehdotamme valtion vuoden 2016 talousarvioon lisättäväksi budjetitiperusteisesti 21 600 000 euroa momentille 28.90.30 päivähoidossa olevien yli 3-vuotiaiden lasten ja kasvattajien suhdeluvun pitämiseksi 1/7:ssä ja subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajaamisen peruuttamiseksi.

Perusopetus

Ryhmäkokojen pienentämiseen ja tasa-arvoon suunnattu rahoitus oli viime hallituskaudella OKM:n keskeisiä toimia lisätä mahdollisuuksia tasa-arvoiseen oppimiseen koko maassa. Nykyisessäkin hallitusohjelmassa tavoitteena on koulutuksellinen tasa-arvo ja oppimistulosten parantaminen. Tälle on jyrkässä ristiriidassa se, että tavoitteen rahoitus ollaan ajamassa kokonaan alas.

Mitä pienemmät opetusryhmät, sen paremmat mahdollisuudet ovat myös heikommin pärjäävillä oppilailla normaalissa opetuksessa. OAJ:n laskelman mukaan tasa-arvorahojen poistaminen merkitsee 900 opettajan vähentämistä ja heidän oppilaidensa sijoittamista muihin opetusryhmiin.

Suomalainen koulujärjestelmä on tunnettu korkeatasoisen osaamisen, tasa-arvon ja tehokkuuden onnistuneesta yhdistämisestä. Nuorten oppimistuloksissa, kouluviihtyvyydessä, oppimismotivaatiossa ja asenteissa on kuitenkin tapahtunut selvä lasku viime vuosien aikana. Epätoivotun kehityksen pysäyttämiseksi ja peruskoulun uudistamiseksi toteutettiin kaikkien eduskuntaryhmien ja satojen asiantuntija- ja intressitahojen kanssa parlamentaarinen Tulevaisuuden peruskoulu-hanke. Tässä kaikkien eduskuntaryhmien hyväksymässä tiekartassa linjataan vahvaan tutkimusnäyttöön ja yhteiseen poliittiseen tahtoon perustuen tarve mm. ryhmäkoko- ja tasa-arvorahoituksen jatkuvuudelle sekä peruskoulun kehittämisen erillirahoitukselle.

Oppimistulokset ovat kansainvälisten tutkimustulostenkin mukaan heikentyneet ja koulujen väliset erot kasvamassa. Hallitus on kuitenkin leikkaamassa perusopetuksen ryhmäkokojen pienentämiseen tarkoitettuja rahoja 30 miljoonaa euroa sekä laatuun ja tasa-arvoon suunnattuja avustuksia 10 milj. euroa.

Edellä mainituilla perusteilla ehdotamme valtion vuoden 2016 talousarvioon lisättäväksi budjetitiperusteisesti 40 000 000 euroa momentille 29.10.30 perusopetuksen ryhmäkokojen pienentämiseen sekä perusopetuksen laatuun ja tasa-arvoon suunnattuun avustukseen.

Toisen asteen koulutus

Ammatillisessa koulutuksessa hallitus on käynnistänyt yhtenä kärkihankkeenaan toisen asteen ammatillisen koulutuksen reformin, jossa koulutuksen sääntely, rahoitus ja ohjaus uudistetaan. Suunnitelman mukaan leikkaukset tulisivat voimaan jo vuonna 2017, kun uudistukset astuisivat voimaan vasta vuonna 2018.

Ammatillisessa koulutuksessa on jo nyt vähennetty lähiopetuksen määrää valtavasti, mikä heikentää opetuksen laatua. Vielä 1990-luvulla oppilaat saivat lähiopetusta täyden työviikon, 38 tunnin verran. Tänä päivänä ollaan jo monin paikoin 28 tunnin alapuolella. Ammattiin valmistuvat eivät siis saa enempää opetusta kuin peruskoululaiseltaan. Laajat leikkaukset tulevat väistämättä näkymään ammatillisen koulutuksen laadussa ja näin myös nuorten ammattitaidossa.

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2015 vp

Eriävä mielipide 3

Ammatillisen koulutuksen reformille ei ole suunnattu yhtään rahoitusta, vaikka se on hallituksen kärkihanke. Myöskään ammatillisen koulutuksen digitalisaatioon ei ole rahoitusta.

Viime hallituskaudella toisen asteen koulutukseen oli suunnitteilla kokonaisuudistus, mikä olisi tuonut aitoa säästöä rakenteita kehittämällä mm. siten, että oppilaitokset olisivat saaneet rahoitusta valmistuneiden oppilaiden perusteella eikä sisään otettujen, kuten nyt tapahtuu. Myös lukiot tarvitsevat rakenteellista kehittämistä.

Edellä mainituilla perusteilla ehdotamme valtion vuoden 2016 talousarvioon lisättäväksi budjetitiperusteisesti 24 000 000 euroa momentille 29.20.30 ammatillisen koulutuksen käyttökustannuksiin.

Korkeakoulut

Jopa 1990-luvun lamavuosina hallitus panosti korkeakoulutukseen, tutkimukseen ja innovaatioihin. Nyt hallitus aikoo leikata ammattikorkeakouluilta 25 milj. euroa ja yliopistoilta 50 milj. euroa vuosittain korkeakouluverkon rationalisoinnin perusteella. Tämän lisäksi korkeakoulujen indeksit jäädytetään, Suomen Akatemialta leikataan 10 milj. euroa sekä Helsingin ja Itä-Suomen yliopistoilta viedään apteekkimaksuja 30 milj. euroa. Lisäksi Tekesin tutkimusrahoitusta leikataan 100 milj. euroa, mikä kohdistuu suoraan yliopistojen ja tutkimuslaitosten rahoitukseen.

Nämä toimet uhkaavat lamauttaa jopa yliopistojen perustoimintoja. Kärkihankkeet ja yliopistojen pääomittaminen eivät millään korvaa kertaluonteisina investointeina pysyviä leikkauksia.

Muissa Pohjoismaissa sekä esimerkiksi Saksassa panostetaan voimakkaasti tällä hetkellä tutkimukseen, joten on hyvin suurena vaarana, että Suomi jää pysyvästi jälkeen korkeakoulutuksessa ja tutkimuksessa kilpailijamaihin verrattuna.

Opetuksesta ja tutkimuksesta leikattu euro supistaa taloutta ja työpaikkojen määrää kuuden euron verran yhteiskunnassa. Hallituksen leikkaukset korkea-asteelle ovat niin suuria, että se vaarantaa 3 300 tutkimuksen ja opetuksen työpaikkaa korkea-asteella. Siksi on vastuuntunnotonta ja järjen vastaista väittää, että tämän mittaluokan säästöt eivät vaarantaisi suomalaista tutkimusta ja osaamista. Esimerkiksi ammattikorkeakouluissa jo toteutetut henkilöstövähennykset ovat henkilötyövuosina olleet yli 10 %. Henkilökunnan jaksaminen on veitsen terällä.

Edellä mainituilla perusteilla ehdotamme valtion vuoden 2016 talousarvioon lisättäväksi budjetitiperusteisesti 25 000 000 euroa momentille 29.40.55 ammattikorkeakoulujen toiminnan rahoittamiseksi, 50 000 000 euroa momentille 29.40.50 yliopistojen toiminnan rahoittamiseksi ja 10 000 000 euroa momentille 29.40.01 Suomen Akatemian toimintamenoihin.

Nuorisotakuu

Hallitus on ajamassa nuorisotakuun alas ja korvaamassa sen yhteisötakuulla, joka on yksi kärkihankkeista. Käytännössä tämä merkitsee sitä, että nuorisotakuulta viedään jopa 96 % rahoituksesta. Tässä, kuten niin monessa muussakin asiassa, hallituksen kärkihanke toimii sumuverhona, millä yritetään kätkeä se tosiasia, että pelkästään ideologisista syistä toimiva järjestelmä ajetaan

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2015 vp

Eriävä mielipide 3

alas ja tilalle tarjotaan murusia. Tähän kärkihankkeeseen on varattu koko vaalikaudelle 10 miljoonaa euroa, josta ensi vuodelle n. 3,5 miljoonaa.

Etsivä nuorisotyö auttaa kaikkein suurimmassa syrjäytymisvaarassa olevia nuoria. Etsivän nuorisotyön tavoittamien nuorten määrä on kasvanut selkeästi 2010-luvulla, joten sen rooli ennaltaehkäisevässä työssä on lisääntynyt. Hallitus tehostaa ja lisää nuorten työpajatoimintaa ja etsivää nuorisotyötä alentamalla määrärahoja kuudella miljoonalla eurolla. Tämä on erittäin lyhytnäköistä toimintaa, sillä yksi syrjäytynyt nuori maksaa yhteiskunnalle miljoona euroa.

Hallitus ei näytä panostavan nuorisotakuun toteuttamiseen ja työllisyysasteen nostamiseen, vaan päinvastoin luopuu peruskoulun varaan jääneiden osaamistason nostamisesta. Vieläkin 100 000:lta alle 30-vuotiaalta nuorelta aikuiselta puuttuu toisen asteen tutkinto. Työllisyysasteen nosto on mahdollista toteuttaa takaamalla kaikille vähintään toisen asteen tutkinto, jolloin jokaisella on mahdollisuudet ylläpitää ja kehittää osaamistaan ja yleissivistystään iästä, sukupuolesta ja varallisuudesta riippumatta.

Edellä mainituilla perusteilla ehdotamme valtion vuoden 2016 talousarvioon lisättäväksi budjetitiperusteisesti 3 000 000 euroa momentille 29.91.51 etsivän nuorisotyön tukemiseen ja 20 000 000 euroa momentille 29.20.33 nuorten aikuisten osaamisohjelmaan.

Opintotuki

Opintotuen indeksistä luovutaan ja opintotukijärjestelmä on tarkoitus uudistaa 1.8.2016 lukien. Säästötavoite on 70 milj. euroa.

Opintososiaaliset edut ovat kuitenkin osa sosiaaliturvaa, eivät opiskelijoiden palkkaa. Etuuksien tarkoitus on tarjota kaikille mahdollisuus täysipäiväiseen opiskeluun. Jotta tasa-arvoiset opiskelumahdollisuudet toteutuisivat, tulee opintososiaalisen tukijärjestelmän olla kunnossa. Opintotuen tulee olla indeksiin sidottu.

Taide ja kulttuuri

Suomalaisen hyvinvointipolitiikan voidaan nähdä olevan tilanteessa, jossa sen uusiutuminen on välttämätöntä. Uutta sisältöä on alettu hakea taiteesta ja kulttuurista. Taiteen ja kulttuurin hyvinvointia edistävä vaikutus on huomattu: ihmisen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ei riitä vain terveys ja toimeentulo, vaan ihminen tarvitsee jokapäiväiseen elämäänsä myös taidetta ja yhteyttä omaan luovuuteensa. Tutkimukset osoittavat, että sosiaalinen osallistuminen ja kulttuurin harrastaminen edistävät terveyttä ja pidentävät ikää vähintään yhtä tehokkaasti kuin aktiivinen liikunta, laihduttaminen, tupakoinnin lopettaminen tai matalat kolesteroliarvot.

Kulttuurin saavutettavuudessa teattereilla, orkestereilla ja museoilla on merkittävä rooli. Hallitus esittää niiden valtionosuuksien pienentämistä niin, että se vaarantaa kulttuurin alueellisen saataavuuden ja taidelaitosten toimintaedellytykset. Kulttuurin kentällä tarvitaan yhteistyötä, uusia toimintamalleja ja mahdollisuuksia työllistää luovan alan työntekijöitä.

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2015 vp Eriävä mielipide 3

Edellä mainituilla perusteilla ehdotamme valtion vuoden 2016 talousarvioon lisättäväksi budjet-tiperusteisesti 1 000 000 euroa momentille 29.80.31/32 työllisyysperusteiseen määrärahaan kult-tuurilaitosten yhteistyön tekemiseen, eri taiteenalojen verkostoitumiseen yhteisöjen ja yritysten kanssa, museoiden, teattereiden ja orkestereiden tuotantojen ja esitysten toteuttamiseen, tuotan-totapojen, hallinnon ja palveluiden kehittämiseen sekä 2 632 000 euroa momentille 29.80.31 teat-tereiden ja orkestereiden valtionosuuteen ja 1 339 000 euroa momentille 29.80.32 museoiden val-tionosuuteen.

Lainauskorvaus

Lainauskorvaus on EU:n vuokraus- ja lainausdirektiiviin perustuva tekijänoikeuskorvaus, jota maksetaan tekijöille heidän teostensa ilmaisesta kirjastolainauksesta. Suomessa lainauskorvaus-taso on huomattavasti pienempi kuin muissa Pohjoismaissa. Eduskunta on useasti edellyttänyt lainauskorvausten korottamista pohjoismaiselle tasolle. Parlamentaariset ryhmät allekirjoittivat maaliskuussa 2015 yhteisen julkilausuman, jossa vaadittiin tason nostamista vuoteen 2018 men-nessä 14,2 miljoonaan euroon. Lisäksi edellytettiin, että teosten lainaaminen tutkimusta ja ope-tustoimintaa palvelevista kirjastoista pitäisi sisällyttää mahdollisimman pian lainauskorvauksen piiriin.

Edellä mainituilla perusteilla ehdotamme valtion vuoden 2016 talousarvioon lisättäväksi budjet-tiperusteisesti 2 000 000 euroa momentille 29.80.41 lainauskorvausten tason nostamiseksi.

Kansainvälisten elokuvien tuotantotukijärjestelmä

Kannatamme elokuvien tuotantotukijärjestelmän luomista. Kilpailu kansainvälisten elokuva-, te-levisio- ja mainostuotantojen houkuttelemisesta erilaisten tuotantokannustimien avulla on kiihty-nyt EU:n sisällä. Isoista EU-maista Italia ja Ranska ovat julkistaneet omat kannustinjärjestelmän-sä. Myös pienissä maissa, kuten Belgiassa, Unkarissa ja Tsekissä on luotu omat tuotantokannus-tinmallit. Norjaan järjestelmä tulee vuonna 2016.

Suomessa tehtyjen alustavien selvitysten mukaan valtion yhden euron panostus toisi verotuloja ensimmäisenä vuonna 0,92 euroa, toisena vuonna 1,47 euroa ja kolmantena vuonna 1,84 euroa. Tämän lisäksi välillisten taloudellisten aktiviteettien ja näiden kerrannaisvaikutusten kokonais-hyöty olisi esimerkiksi 10,6 miljoonan euron valtion panostuksella (palautusten euromäärä vs. tuotantojen kokonaisvolyyymi) 140 miljoonaa euroa.

Edellä mainituilla perusteilla ehdotamme valtion vuoden 2016 talousarvioon lisättäväksi budjet-tiperusteisesti 5 000 000 euroa momentille 29.80. elokuva-alan kannustinjärjestelmärahaoston pe-rustamiseksi, josta ulkomaisille tuotannoille korvataan tuotannosta aiheutuneita, todennettuja ku-luja.

Järjestöjen merkitys kansalaisyhteiskunnalle

Kansalaisyhteiskunnan tilaan on alettu maailmanlaajuisesti kiinnittää huomiota osana demokra-tiaa, ihmisoikeuksia, osallisuutta ja hyvinvointia. Euroopan yhteisössäkin tunnustetaan voittoa ta-

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2015 vp

Eriävä mielipide 3

voittelemattomien kansalaistoimijoiden, palveluntarjoajien ja vapaaehtoistyöntekijöiden merkitys kansalaisaktiivisuuden ilmentäjinä.

Kansalaisaktiivisuudella voidaan edistää osallisuutta, paikallisyhteisöjen sosiaalista koheesiota ja sukupolvien välistä vuorovaikutusta. Toiminta edistää EU:n kestävästä kehitystä, työllisyyttä, sosiaalista oikeudenmukaisuutta, talouskasvua ja ympäristön laatua. Myös Suomessa on kannettu huolta demokratian ja kansalaisyhteiskunnan tilasta kaikkien muutosten keskellä. Mitä monimuotoisempi kansalaisyhteiskunta on, sen paremmat valmiudet sillä on selviytyä kriiseistä.

Ihmisoikeusliitto on Suomen ainoa kokonaisvaltaisesti Suomen ihmisoikeustilannetta seuraava järjestö. Suomi korostaa ulkopoliitikassaan ihmisoikeusjärjestöjen ja ihmisoikeuspuolustajien työn turvaamisen tärkeyttä.

Edellä mainituilla perusteilla ehdotamme valtion vuoden 2016 talousarvioon lisättäväksi budjetitiperusteisesti 1 000 000 euroa momentille 29.30.53 ja 325 000 euroa momentille 29.10.51 valtionavustukseen järjestöille sekä 200 000 euroa momentille 29.80.50 Ihmisoikeusliiton avustukseen.

Vapaa sivistystyö ja kotouttaminen

Kansanopistojen vuosiopiskelijoista yli 15 % eli lähes 2 000 on tällä hetkellä maahanmuuttajia. Heistä valtaosa on kotouttamislain mukaisissa koulutuksissa, jotka rahoitetaan vapaan sivistystyön valtionosuuksilla. Kansanopistot eivät kuitenkaan voi periä näiltä kurssilaisilta opiskelijamaksuja, kuten muilta vapaan sivistystyön koulutusten opiskelijoilta. Valtionosuuden ja todellisten kustannusten eroa on voitu kattaa opintoseteliavustuksilla, mutta vain vähäisessä määrin ja vain osassa opistoja.

Turvapaikanhakijoiden määrän noustessa ennennäkemättömän suureksi tulee maahanmuuttajien kotouttamisen edistämiseksi suunnata lisärahoitusta voimakkaasti.

Edellä mainituilla perusteilla ehdotamme valtion vuoden 2016 talousarvioon lisättäväksi budjetitiperusteisesti 1 000 000 euroa momentille 29.30.30 kansanopistojen opintoseteliavustukseen.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta budjettiperusteisesti lisää

21 600 000 euroa momentille 28.90.30 päivähoidossa olevien yli 3-vuotiaiden lasten ja kasvattajien suhdeluvun pitämiseksi 1/7:ssä ja subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajaamisen peruuttamiseksi,

40 000 000 euroa momentille 29.10.30 perusopetuksen ryhmäkokojen pienentämiseen sekä perusopetuksen laatuun ja tasa-arvoon suunnattuun avustukseen,

Valiokunnan lausunto SiVL 3/2015 vp
Eriävä mielipide 3

24 000 000 euroa momentille 29.20.30 ammatillisen koulutuksen käyttökustannuksiin,
25 000 000 euroa momentille 29.40.55 ammattikorkeakoulujen toiminnan rahoittamiseksi,
50 000 000 euroa momentille 29.40.50 yliopistojen toiminnan rahoittamiseksi,
10 000 000 euroa momentille 29.40.01 Suomen Akatemian toimintamenoihin,
3 000 000 euroa momentille 29.91.51 etsivän nuorisotyön tukemiseen,
20 000 000 euroa momentille 29.20.33 nuorten aikuisten osaamisohjelmaan,
1 000 000 euroa momentille 29.80.31/32 työllisyysperusteiseen määrärahaan kulttuurilaitosten yhteistyön,
2 632 000 euroa momentille 29.80.31 teattereiden ja orkestereiden valtionosuuteen,
1 339 000 euroa momentille 29.80.32 museoiden valtionosuuteen,
2 000 000 euroa momentille 29.80.41 lainauskorvausten tason nostamiseksi,
5 000 000 euroa momentille 29.80. elokuva-alan kannustinjärjestelmärahaan perustamiseksi, josta ulkomaisille tuotannoille korvataan tuotannosta aiheutuneita, todennettuja kuluja,
1 000 000 euroa momentille 29.30.53 valtionavustukseen järjestöille,
325 000 euroa momentille 29.10.51 valtionavustukseen järjestöille,
200 000 euroa momentille 29.80.50 Ihmisoikeusliiton avustukseen,
1 000 000 euroa momentille 29.30.30 kansanopistojen opintoseteliavustukseen
ja että valtiovarainvaliokunta muutoin ottaa huomioon, mitä edellä on esitetty.

Helsingissä 3.11.2015

Jukka Gustafsson /sd
Eeva-Johanna Eloranta /sd
Li Andersson /vas
Merja Mäkisalo-Ropponen /sd